

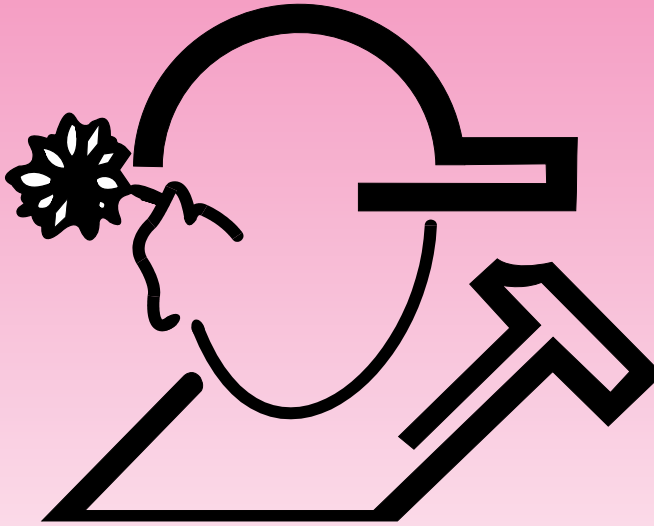
ISSN 1302-3519

ÇALIŞMA ORTAMI

İki Ayda Bir Çıkar / Sayı : 123 Temmuz - Ağustos 2012

İŞÇİ SAĞLIĞI
İŞ GÜVENLİĞİ
ERGONOMİ
İŞ HİJYENİ
ÇEVRE
TOPLUM ÖRGÜTÇÜLÜĞÜ
ÇOCUK EMEĞİ
KADIN
SOSYAL POLİTİKA
NÜFUS
SOSYAL HEKİMLİK

- Adalet ve Çocuk
- Basından
- Esirgenen Çıraklar, Bir İyi Uygulama Örneği
- İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası
- Az Zamanda Çok İşler Yaptı-2, Bir Aydınlanmanın Devrimcisi : Hasan Âli Yücel
- Genç İşgücü, Küreselleşme ve Çalışma İlişkileri
 - Kişiliğin Gerçek ve Sanal Yansımaları
 - Hoş Geldin Minik Dev Adam
- İş Müfettişleri Derneği Kongre ve Ödülleri
 - Çocuk İşçilikle Mücadele Günü
- İki Dakika Düşün: Tehlikeyi Tanıyalım:
Taşlama Makinası İle Çalışma

*Çalışan Çocuklara "Vefa Borcu"nuza
Ödemek İster misiniz?*

*Fisek Enstitüsü'nün 30. Yılı
Çalışma Ortamı'nın 20. Yılı*

www.fisek.org.tr

Adalet ve Çocuk

Servet GÜN*

*"En mükemmel adalet vicdandır."
Victor Hugo*

içinde yaşadığımız bu çağı birileri bir süredir ilginç adlarla tanımlamaya çalışmaktadır. Tanımlama çabalarının izi sürülürse, çabaların kökeninin sosyalist blogün çözülüşüne kadar gittiği görülecektir. Anımsarsanız, adına önce "yenidünya düzeni" dendi; daha sonra "küreselleşme" kavramı icat edildi. Yetmedi, "post modern" yakıştırması yapıldı; bir ara "bilgi çağı" ya da "bilgi toplumu" dendi vs. Tüm bu tanımlama çabalarının başlangıç noktası tek kutuplu dünyanın yaşanmaya başlandığı döneme denk gelmektedir. Dünya sosyalizmden kurtulmuştu! Peki, o zaman, neden yeni bir ad arayışına gidildi? Adı kapitalist dünya olarak kalamaz mıydı? Bu yoğun tanımlama çabalarının arkasında kuşkusuz önemli bir amaç yatmaktaydı: Toplumsal belleğin silinmesi ve yeniden oluşturulması. Egemenler, sosyalizm kavramını çağırıştıracağı korkusuyla, kendilerinin beslediği malum sisteme yeni bir ad arama yarışına hemen giriştiler. Çünkü kapitalizm yarattığı yüzlerce toplumsal sorunla birkaç yüz yıldır o kadar kirlenmişti ki yeni bir ya da birkaç ad bulmak şart olmuştu. Keşfedilen yeni adların (örneğin küreselleşme) sömürmede ve aldatmada işlevsel olabileceği fark edildikçe, egemen akıl, kavramlara sarılmaya ve eski-yeni tüm kavramları kendi çıkarları ve gereksinimleri doğrultusunda içeriklendirmeye başladı. Bu nedenle, artık, toplumsal olana ilişkin herhangi bir kavramın masum olduğu iddia edilemez. Örneğin, ebedi bir "adalet" ilkesi olabilir mi? Pozitif hukuka ait bir kavram olarak "adalet", her zaman tarihseldir ve her şeyden önce hüküm süren üretim biçimiyle belirlenir. Bu nedenle, adalet kavramını sadece kendi iç mantığına dayandırarak açıklamak olası değildir. Adalet kavramı, toplumsal ilişkilerden türetilmiş ve belirli bir özneliği ifade eden çok az sayıdaki kavramdan biridir. Adalet, bir bakıma, toplumsal eylemlerin mantığının kendisini en üst düzeyde dışa vurumudur. Dolayısıyla, "adalet" düşüncesi sadece zamana ve yere bağlı olarak değil; ama aynı zamanda kişiden kişiye de değişmektedir. "Adalet" bir bakıma herkesin başka bir şey anladığı konular arasına girmektedir. Adalet gibi öznel bir kavramı bilimsel ve nesnel bir tartışmanın konusu yapmak istiyorsak, sınıf ilişkileri alanına, diğer bir deyişle üretim alanına bakmak gerekmektedir. Kısacası, üretim ilişkilerinden kaynaklanan bir sorunu yine üretim ilişkileri alanına bakarak anlamaya çalışmak bir nesnellik ölçütüdür. Oysa sosyal bilimlerin alanında kavramsal saptamalar ve çözümlemeler, bilinçli bir şekilde, ağırlıklı olarak toplumsal alandan uzak başka bir yerlerde keşfedilir ve tarif edilir.

Kapitalist bir toplumda bireyler arasındaki ilişkiyi toplumsal ilişkiye dönüştüren şey, aralarındaki ilişkidir. Örneğin çalışma çalıştırma ilişkisi gibi. Çalışma, kapitalizmle birlikte toplumsal ilişkilerin merkezine yerleşmiş ve toplumsal adaletin temeli ve herkesin görevi olmuştur. Söz konusu bu adaletin başyargıcı ise ekonomidir. Bahsedilen ilişkiler alanına bakarak "12 Haziran Dünya Çocuk İşçiliği İle Mücadele Günü"ne anlam katmak üzere çalışan çocuklar üzerinden kısa bir adalet sorgulaması yapmak istiyorum.

Adaletin Göreliliği

Sokak, bir çocuk için neyi ifade eder ki? Çocukluğunu yaşamış ve bugün için yetişkin olan biri, bu soruyu büyük bir olasılıkla kendi çocukluğuna bakarak "oyun ve eğlence

yeri" diye cevaplar. Oysa sokak kavramı bir süredir bazı çocuklar için çalıştıkları, horlandıkları, istismara ve sömürüye uğradıkları alan anlamına geliyor. Bu çocuklara, ilgili yazında, "sokakta çalışan çocuklar" deniyor. Peki, tarımda, sanayide çalışan çocuklar için sonuç farklı mı? Onlar da düşlerini, geleceklelerini, çatlak nasırlı ellerinden kayıp giden çocukluklarını ileride nasıl anımsayacaklar? Çalışan çocuklar, bir gün yetişkin olduklarında, sokakları, tarım alanlarını, sanayi bölgelerini vb. çocukluklarını yitirdikleri yerler olarak anacaklardır. Çünkü bu çocuklar aile büyüklerinin işsiz güçsüz bırakılması, nakit gelire bağımlı kılınmaları, yoksulluk ve sefalet içerisinde bırakılmaları nedeniyle ailelerinin geçimine katkı sağlamak için günlerini ağır ve tehlikeli koşullarda, bu saydığımız alanlarda çalışarak geçirmektedir. Ekonominin çarkı, o başyargıcın kararları her gün biraz daha onların çocukluklarını yok etmektedir. Sokağın-tarımın-sanayinin emekçileri, yoksullukla mücadele ederlerken, yalnızca çocukluklarını yitirmiyorlar; aynı zamanda geleceklelerini de yitiriyorlar.

Yoksulluğa ve sefalete bağlı olarak çalışmak zorunda bırakılan bu çocukları, hiçbir ulusal veya uluslararası kurum ve kural çocuk olarak tanımlayamaz. Eğer bu çocuklar tanımlanacaksa, gündelik yaşamlarına bakılmalıdır. Yasaların veya uluslararası kuralların tanımladığı çocuk, 18 yaşından küçük ve ailesinin bakımına ve gözetimine gereksinime duyan kimselerdir. Çalışan, geçinme ve geçindirme kaygısı taşıyan bir kişi, 18 yaşından küçük olsa da çocuk kalabilir mi?

Çocukluğu elinden alınmış bir "çocuk" ile çocukluktan çıkmak için liseyi, belki de üniversiteyi bitirmeyi bekleyen bir diğeri için adalet kavramı aynı anlama gelebilir mi? Başyargıcın kararları, adaletin göreliliğini ortaya koymuyor mu? Nasıl her on yaşındaki kişi çocuk olamıyor ve de kalamıyorsa, herkesi kucaklayan bir adalet de olamıyor işte. En azından günümüz dünyasında bu böyle!

"12 Haziran Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Günü" diye bir günün olmadığı bir dünyada yaşamak dileğiyle ...

* Yrd.Doç.Dr., Tunceli Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri

resim, www.ozgurumeli.com.tr adresinden alınmıştır.

10 yılda 10 bin işçi öldü

AKP dönemindeki iş kazalarının "işçi katliamları"na dönüştüğünü ifade eden CHP Milletvekili Erdoğan Toprak, "AKP'nin yaklaşık 10 yıllık iktidarında 10 bin 297 işçi hayatını kaybetti" dedi

11 işçinin can verdiği çadırlardan geriye demir iskeleti kaldı

Esenyurt'ta bir alışveriş merkezinin inşaatında çalışan işçilerin kaldığı çadırlar yangında kül oldu. 11 kişiye mezar olan naylon çadırlardan geriye demir iskeletleri kaldı. Faciada feci şekilde yanarak can veren işçilerin isimleri ve memleketleri şöyle: ● Bayram Çetin Pehlivan (46)

Sivas ● Çetin Coşkun (42) Sivas ● Seyfettin Topal (38) Ordu ● Abdurrahman Demir (42) Tokat ● Sevdin Özen (28) Van ● İsa Topal (22) Ordu ● Ahmet Yahal (30) Ordu ● Barış Kırıak (30) Muğla ● Hâkim Akcam (40) Batı ● Feriye (23) Ordu ● Ahmet Koculu (22) Sivas

CHP Genel Başkan Yardımcısı ve İstanbul Milletvekili Erdoğan Toprak İstanbul Esenyurt'ta yaşanan faciayı Meclis gündemine taşıdı. Farklı hükümetler döneminde de iş kazaları yaşandığını ancak AKP döneminde iş kazalarının değil, "işçi katliamlarının" meydana geldiğini ifade eden Toprak "AKP'nin yaklaşık 10 yıllık iktidarında 10 bin 297 işçi yaşamını yitirdi. Bütün bu kitlesel ölümlere rağmen hiçbir önlem alınmadı. AKP döneminde bir inşaat fecişiymiş yaşıyoruz. İnşaatların ruhsatlarından tutunda inşaatlarda çalışanların can güvenliği başta olmak üzere birçok temel koşul ihmal ediliyor" dedi.

Bakan Çelik'e sordu

Toprak, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik'e soru önergesi verdi. Toprak, Bakan Çelik'e şu soruları yöneltti: "AKP iktidarı döneminde kaç iş kazası meydana gelmiştir? Bu kazalarda kaç kişi yaşamını yitirmiş? Türkiye iş kazalarında dünyada kaçınca sırada yer almaktadır? Son olarak İstanbul Esenyurt'ta yaşanan faciada ölenlerin sosyal güvenceleri var mıdır? İnşaat yasalarına uygun mudur?" CHP'den bir heyet dün Ankara'da inceleme yaptı. (ANKA)

SÖZCÜ (13 Mart 2012 Salı)

11 işçinin öldüğü çadır yangını davası 13 Temmuz'da işçiler çıkış yolu bulamadı

İstanbul Haber Servisi - Esenyurt'ta Marmara Park İnşaatı şantiyesindeki çadırlarda 11 Mart'ta çıkan yangında 11 işçinin ölümüne ilişkin beşi tutuklu 13 şüpheli hakkında dava açıldı. Marmara Park Genel Müdürü Andreas Michael Holmann'ın da aralarında bulunduğu şüphelilerin, "bilinçli taksirle birden fazla kişinin ölümüne neden olmak" ve "taksirle yangına neden olmak" suçlarından 2 yıl ile 23 yıl 6'şar ay hapis cezasına çarptırılmaları isteniyor. Dava Bakırköy 4. Ağır Ceza

Mahkemesi'nde 13 Temmuz'da başlayacak. Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı'nca hazırlanan iddianamede, kaba inşaatı üstlenen Kaldem Yapı İnşaat Sanayi ve Ticaret Limitet Şirketi'nin işçi barınma çadırlarında çıkan yangının, tavan üzerinden geçen elektrik tesisat kablolarının kısa devre yapmasından kaynaklandığı ifade edildi. Kapı girişindeki ranzaya istiflenen süngerlerin yanarak çıkışı kapattığı, acil çıkış kapısının olmaması nedeniyle de işçilerin kaçamadıkları vurgulandı.

Cumhuriyet
(23 Mayıs 2012)

ESİRGENEN ÇIRAKLAR BİR İYİ UYGULAMA ÖRNEĞİ (Selçuk Savaş ile Söyleşi)

Çırak, 18 yaşından önce işe başlayan ve bunun yanı sıra eğitim alan kişidir. Yasalarımıza göre, dört gün işe, bir gün okula gider. Okuldaki eğitimine "teorik eğitim", işyerindekine ise "pratik eğitim" denir.

Adına "meslek eğitimi" dense de, çalışma yaşamı çocuklara göre bir yer değil. Çünkü, bir sürü tehlike ve kötülüğü içinde barındırıyor. Çünkü, çocuğun doğası ile iş disiplini bağdaşmıyor. Yaşı oyun oynamasını gerektiriyor; ama iş bir oyun değil ki. Belki de en önemlisi, çocukların birlikte çalıştıkları yetiştirilince, yaşittirilmiş gibi algılanmaları ve iş beklenmesi ...

Çıraklar, ucuz ve uysal işçiler olarak görülmektedir. Yaşamlarının henüz başında, oynayacakları oyunların onların kişisel gelişimleri üzerinde ne kadar etkili olduğu düşünülmektedir. "4+4+4" yasasından sonra çocukların işe başlama yaşının 10 yaşa düşme olasılığı karşısında, "Gözünüz aydın (!)" dediğimiz ustalar isyan etmişlerdir; "Olur mu?!" diye. Biz 15 yaşında çocuk, işyerine girince isyan ediyoruz. Ayrıca merak ediyoruz; kaç usta, onlar gibi, on yaşında çırakları karşısında görünce isyan edecek?

Ne yazık ki, çocukların erken yaşta çalışma yaşamına girmesi toplumumuzun bir yarısı. Televizyon reklamlarında da bunu meşrulaştırma çabası, bizi daha da ürkütüyor. Yoksulluk karşısında çocuk için hak olarak görülen "bireysel kurtuluş", ne yazık ki, devlet için bir utanç olarak gösterilmiyor. Öyle olsa, çocuk emeğinin sona erdirilmesi için, Cumhuriyet Tarihi'nin en güçlü müdahalesi olan "sekiz yıllık eğitim" bir çırpıda gözden çıkarılmazdı.

Çırakların çalışma yaşamı ile tanışmaları çok önemli bir andır. Bu ilk karşılaşmada edindikleri izlenimler, seçtikleri rol-modeller onların yaşamı için belirleyici olmaktadır. Bu bakımdan özellikle çok sayıda çırak çalıştıran işyerlerinin ayrıca bir çırak politikası olması gerekir.

Varılan bu noktada, kişisel sorumluluklar ortadan kalkmıyor. Çırak çalıştıranlar, tüm bu vurdumduymazlık ortamında, kendi duyarlılıklarını ortaya koymalıdır. Çırakları esirgemeliler. Bu esirgeme çabası, bir yandan onların topluma karşı görevlerini yerine getirmeleri anlamına gelecektir; bir yandan da, bu yolda yürüyenler için "en iyi uygulama örneği" oluşturacaktır.

İyi uygulama örneklerinden yol çıkarak, tüm çırak yetiştiren kurumlara olumlu davranış biçimleri aktarılabilir. Bu olumlu örneklerden biri de Ankara Etimesgut'ta Elsan Elektrik Motorları Fabrikası'dır. 144 işçinin çalıştığı fabrikada 10 da çırak çalışmaktadır. Bu çırakların yaşları, Mesleki Eğitim Yasası uyarınca 15-18 arasıdır.

Çırakların işyerinde bulunuş gerekçesi, bir mesleği öğrenmeleridir. Dolayısıyla "mesleki yeterliliklerinin artırılması" üzerinde titizlikle durulmalıdır. Hemen bunun yanında iş sağlığı güvenliği konusu var. Çünkü çırak, işi öğrenirken hemen yanı başında sağlık güvenlik önlemlerini öğrenirse ne ala. Yoksa ileri yaşlarda bir "güvenlik kültürü" edinmek, iş sağlığı güvenliği konusunda duyarlılık kazanmak çok zor. Demek ki, yönetim sorumlusu, onların "iş"i de tüm kuralları öğrenip yaşama hazırlanmaları için kararlı davranmalıdır.

"Bir işyerinde çırak varsa, yönetim sorumlusu ne yapmalıdır?" şeklindeki sorumuzu, ELSAN İdari İşler Müdürü Selçuk Savaş şöyle yanıtlıyor :

"Hem yasal ve hem de manevi bir çok sorumluluğum var. Onları en uygun şekilde yetiştirmeli ve yaşama hazırlamalıyım. Bunu yaparken, önce 'onların mesleki yeterliliklerini' arttırmamız, seçtikleri meslek dalında ustalaşmalarını sağlamamız gerek. Ustalarımız bu yolda kaliteli ve yeterli bir eğitim verme çabası içindeler. Meslek eğitimi yanında, bir de 'kişisel gelişimlerinin' sağlanmasına katkıda bulunmalıyız. Ben kendimi bu konuda daha sorumlu ve aktif buluyorum. Bir de bunların ötesinde iş sağlığı güvenliğini benimsemeleri ve kurallara titizlikle uymayı önemsemeleri var. Zaten işletmenin üzerinde titizlikle durduğu bir konu bu."

Çocukların niteliklerini geliştirebilmeleri için, her şeyde önce, çocukluktan yetişkinliğe geçişin yumuşak olması gerekir. ELSAN, bu geçiş yumuşatmak, çırakların sosyal ve kültürel gelişmesine katkıda bulunmak için çeşitli adımlar atmaktadır. Bunların ilki haftalık toplantılar, kitap okumaları ve film izlemeleridir. Gelişmekte olan çocukların her şeyden önce konuşmaya ve çevrelerinde dönen dünyayı anlamaya gereksinimleri var. Öğütlere ve monologlara alışıklar. Ama kendilerine değer verilen bir ortamda, görüşlerini açıklamaları ve gerekirse savunmaları, onların kişilik gelişmelerini yakından etkilemektedir. Birlikte kitap okumalar, film izlemeler, bunlarla ilgili tartışmalar da, etkilenmede önemli bir yer tutmaktadır.

Çıraklardan Serkan, bu süre-

tiğimiz bu etkinlik sayesinde, soru sormayı, araştırma yapmayı ve merak etmeyi öğrendik. İlk günlerde fazla bir bilgiye sahip olmadığımız için ve kitap okuma alışkanlığımız olmadığı için biraz sıkılıyorduk. Fakat şimdi, bu etkinliğin, bizim için ne kadar yararlı olduğunu bildiğimiz için, ilk günlerdeki kadar sıkılmıyoruz.”

Hepsi çocuk... Hepsinin kendilerini geliştirme ve dünyayı daha iyi kavrama adına öğrenecek çok adımları var. Ama toplum onlara bunun için fırsatlar tanımak yerine, üretim yapmalarını, iş yapıp ekonomiye katkıda bulunmalarını istiyor. Selçuk Savaş'a soruyoruz : “Üretimin beklediği disiplin ile çocukluğunu yaşatmanın getirdiği rahatlık arasındaki ayrımı çıraklar yapabiliyor mu?”

cin kendine katkısını şöyle anlatıyor: “İlk etkinliğe katıldığım zaman, sıkılmışım ve zaman geçmemişti. Sinema, piknik, tarihi yerler gibi gittiğimiz gezilerde, eğlendik ve öğrendik. Böylece

- ▲ Okumamı daha düzgün bir hale getirdim.
- ▲ Hiç bilmediğim ve kitabını okumadığım yazarları tanıdım.
- ▲ Düşünmeyi ve hayal etmeyi öğrendim.
- ▲ Uygun ve yerinde konuşmayı öğrendim.
- ▲ Ses egzersizleri yapıyoruz, daha düzgün konuşuyorum. İyi ki gelmişim diyorum.”

Çıraklardan Adem ise, kazanımlarını şöyle sıralıyor :

- ▲ “Kendimi daha iyi ifade etmeyi öğrendim.
- ▲ Okuduğumu şimdi daha iyi anlıyorum.
- ▲ Kitap okuma alışkanlığı kazandım.
- ▲ Ses egzersizleri yapıyorum.
- ▲ Merak etmeyi öğrendim.
- ▲ Yazar ve şairin kim olduğunu öğrendim.”

Yine çırakların izlenimleri. Bu kez Emrah'a kulak verelim :

“Sosyal etkinlikler sayesinde, bilmediğim veya merak ettiğimiz konular hakkında bilgi edinmiş olduk. Gittiğimiz filmde tarihimize ilgili biraz da olsa, merak etmeyi öğrendik. Konuşma yapmadan önce yapılması gereken, egzersizleri öğrenip, sesimizin tonunun ayarlamayı öğrendik. Haftada bir gün yap-

çalışma ortamındaki yaklaşımları bazen istenen disiplin kuralına aykırı olabiliyor...Bence bu durum son derece doğaldır... Bizlere düşen bu tür disiplin bozucu ve iş sağlığı güvenliği kurallarına aykırı olabilecek davranışları olabildiğince önceden tahmin edip gerekli tedbirleri almaktır...Daha dikkatli ve denetim altında çırakların yetiştirilmesi gerekmektedir.”

Yine çıraklara bu örnek uygulamayı yaşatan ELSAN'ın yönetim sorumlusu Selçuk Savaş'a soruyoruz : “Büydüklerinde her biri iş sahibi olduğunda, vahşi koşullar altında ve korumasız yetişmiş çıraklar ile aralarında nasıl bir fark oluşturacaklarını düşünüyorsunuz?”

“Mesleki olarak yeterlilikleri konusunda fazla bir şey söyleyemem. Belki de aralarında çok ciddi bir fark olmayabilir... Ama psikolojik olarak açık ara bir fark olacağına inanıyorum. Daha ilgili, anlayışlı, hoşgörülü, kısaca sevgi ve yaşı ne olursa olsun saygı ile yetiştirilen çırakların ileri yaşlarda yaşam kaliteleri ve konumları baskı altında, sevgi ve saygısız ortamda yetiştirilenlere nazaran tartışmasız daha üst bir konumda olacaktır...”

Ne yazık ki, toplumda yaşatılan bu sosyal sorumluluk adacıkları çok az. Daha çok olmalı. Tüm toplumu sarmalı. Ama kanımızca, toplum, önce çocuklarını eğitmeli, yetiştirmeli ve hem kendine hem de topluma yararlı olabilecek olgunluğa getirmeli; ardından onlardan ekonomiye katkı beklemeli.

İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası

A.Gürhan FİŞEK*

İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası (Kanun No.6331), TBMM tarafından kabulünden sonra, 30 Haziran 2012 tarih ve 28339 sayılı Resmi Gazete’de ilan edilerek kısmen yürürlüğe girdi. Yasanın çıkışı, çok uzun süren bir serüven sonrası gerçekleşti.

Bakanlığın, İş Yasası’nın bir bölümü olarak ele alınmış olan iş sağlığı ve güvenliği konularını, tek başına bir yasada ele almak istemesi yeni değil. Bu istek, ilk kez 1993 yılında dillendirildi. O tarihte, bilim insanları, sendika temsilcileri, meslek odalarının temsilcilerinin katıldığı geniş bir grup, bir taslak oluşturmak üzere çalışmıştı. Üzerinde uzlaşılan elimizdeki taslak, 7 Nisan 1995 tarihini taşıyor. Daha sonra iktidar değişiklikleri ile bu konu gündemden düştü. Ama ÇSGB emektarlarının belleğinde her zaman saklı kaldı.

2000 yılında, Devlet Planlama Teşkilatı, 8.Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlık çalışmaları sırasında, İşgücü Piyasası (Çalışma Hayatı) Özel İhtisas Komisyonu çerçevesinde çalışma grupları kurdu. Bunlardan bir tanesi de “İş Sağlığı ve Güvenliği” başlığını taşıyordu. Bu çalışma grubunun hazırladığı rapor, tüm sosyal eşlerin (partner, taraf) katıldığı uzun toplantılardan sonra benimsendi. İş sağlığı güvenliğinde varılmak istenen amaçlar 6 başlık altında toplanmıştı :

- ▲ Kurumsallaşma ve Örgütlenme
- ▲ Denetim
- ▲ Mevzuat
- ▲ Meslek Standartları
- ▲ Eğitim
- ▲ Araştırma.

Ele alınan bu konular, ayrıca, “durum, sorun, öneri” formatında, tablolastırılarak da sunulmuştu. Mevzuat konuları üç tabloda toplanmıştı :

- ▲ Mevzuatın güncelleştirilmesi,
- ▲ Mevzuatın dağınık olması,

▲ Mevzuatın yaşama geçirilmesi.

Her ne kadar bu çalışma yayınlanmış olsa da, uygulayıcıların elinde kılavuz bir metne dönüşmedi. Ama iş sağlığı güvenliği emektarlarının belleğinde yerini aldı.

Bunu izleyen gelişmelerin, bu iki önemli belgenin, bize gösterdiği yönde gerçekleşmesi beklenirdi. Ancak, İş Sağlığı Güvenliği Yasası hazırlama düşüncesi, 2002 sonrası , AB ile ilişkilerin bir evresinde, can simidi olarak ortaya çıktı. Şöyle ki, Avrupa Birliği’nin, iş sağlığı güvenliği konusunda ki direktiflerini uyumlaştırmayı kabul eden hükümet, “Bakan imzasıyla yürürlüğe giren ve yürürlükten kaldırılabilen” YÖNETMELİK’ler yoluyla, iş sağlığı güvenliği mevzuatının yeniden yapılandırılmayı yeğledi. Bu arada da, AB direktiflerinde (1) yer almayan ama kendince önemli saydığı bazı maddeleri, yasa tasarisının satır arasına sıkıştırdı. Böylece bu girişim, üç önemli bileşenden oluştu:

1. Zaten mevzuatta bulunan öğelerin yinelenmesi,
2. Satır arasına sıkıştırılan ve hükümetin özlemlerini yansıtan öğeler,
3. AB Çerçeve Direktifi ile uyumlandırmak amacıyla konulan öğeler.

Hiç kuşkusuz, bu bileşenler, ya bundan zarar gören kurum-kuruluşların direnciyle, ya da Danıştay’ın direnciyle karşılaştı. Böylece kısa bir süre içerisinde çıkarılması ve hatta sancısızca uygulamaya geçirilmesi olasılığı olan bir konu, yılan hikayesine dönmüş oldu.

Bu yazımızda, konuya damgasını vuran üç metin üzerinden bir tartışma yürüteceğiz. Karşılaştırmalı olarak üzerinde duracağımız metinler şunlardır :

- ▲ Mesleki Sağlık ve Güvenlik Yasa Tasarısı (1995)
- ▲ Avrupa Birliği İş Sağlığı ve Güvenliği Çerçeve Direktifi (89/391)
- ▲ İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası (2012)

TABLO 1
Üç Metinde Yeralan Hükümlerin Karşılaştırmalı Sunumu

Başlıklar	Meslek Sağlık ve Güvenlik Yasa Tasarı Taslağı (1995)	Avrupa Birliği 89/391 Çerçeve Direktifi	İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası (2012)
İlkeler	▲ İşyerinde sağlıklı bir çalışma düzeni kurmak, ▲ Çalışanların sağlık güvenliklerini korumak için önlem almakla kalmayıp bunların uygulanmasını ve yeterliliğini de izlemek ▲ Çalışanların sağlık güvenliğine ilişkin tehlikeli durumları kaynağında önlemek, teknolojik olarak bu olmazsa sırasıyla, tehlikeli durumu azaltmak; diğer etkili önlemleri almak; ancak bütün bunlar sonuç vermezse kişisel koruyucu vermek	▲ Mesleki risklerin önlenmesi ▲ Risk etmenlerinin ortadan kaldırılması ▲ güvenlik ve sağlığın korunması ▲ işçilerin enforme edilmeleri ve eğitilmeleri ▲ İşçilerin görüşlerinin alınması ve katılımının sağlanması	▲ Çalışanların işle ilgili sağlık ve güvenliğini sağlamak, ▲ Mesleki risklerin önlenmesi, ▲ Risklerden kaçınmak. ▲ Kaçınılması mümkün olmayan riskleri analiz etmek. ▲ Risklerle kaynağında mücadele etmek. ▲ İşin kişilere uygun hale getirilmesi için işyerlerinin tasarımı ile iş ekipmanı, çalışma şekli ve üretim metotlarının seçiminde özen göstermek, özellikle tekdüze çalışma ve üretim temposunun sağlık ve güvenliğe olumsuz etkilerini önlemek, önlenemiyor ise en aza indirmek. ▲ Teknik gelişmelere uyum sağlamak. ▲ Tehlikeli olanı, tehlikesiz veya daha az tehlikeli olanla değiştirmek. ▲ Teknoloji, iş organizasyonu, çalışma şartları, sosyal ilişkiler ve çalışma ortamı ile ilgili faktörlerin etkilerini kapsayan tutarlı ve genel bir önleme politikası geliştirmek. ▲ Toplu korunma tedbirlerine, kişisel korunma tedbirlerine göre öncelik vermek. ▲ Çalışanlara uygun talimatlar vermek. (Madde 4-5)
Kapsam	İşyerlerinde çalışanlar, işverenler ve üçüncü şahıslar	Kamu ve özel sektördeki ekonomik etkinliklerin tümü ve bu etkinliklerde yer alan bütün işçiler	Kamu ve özel sektöre ait bütün işlere ve işyerleri (faaliyet konularına bakılmaksızın); bu işyerlerinin işçi, işverenleri, işveren vekilleri, çırak ve stajyerlerine

* Prof.Dr.

İş Sağlığı Güvenliği

Başlıklar	Meslek Sağlık ve Güvenlik Yasa Tasarı Taslağı (1995)	Avrupa Birliği 89/391 Çerçeve Direktifi	İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası (2012)
Tanımlar	▲ Denetim ▲ İşyeri ▲ İşveren ▲ İşveren vekili ▲ Alt işveren ▲ Çalışan ▲ Çocuk çalışan ▲ Bakanlık (Madde 3)	▲ İşçi ▲ İşveren ▲ Özel olarak işçilerin sağlık güvenliğinden sorumlu işçi temsilcisi ▲ Önleme	▲ Bakanlık ▲ Çalışan ▲ Eğitim kurumu ▲ Genç çalışan ▲ Genel müdürlük ▲ İş güvenliği uzmanı ▲ İş kazası ▲ Çalışan temsilcisi ▲ İşveren ▲ İşveren vekili ▲ İşyeri ▲ İşyeri hekimi ▲ İşyeri hemşiresi ▲ İşyeri sağlık ve güvenlik birimi ▲ Meslek hastalığı ▲ Ortak sağlık ve güvenlik birimi ▲ Önleme ▲ Risk ▲ Risk değerlendirmesi ▲ Sağlık ve güvenlik destek elemanı ▲ Tehlike ▲ Tehlike sınıfı ▲ Teknik eleman (Madde 4)
İşverenlerin Yükümlülükleri	Mevzuatta öngörülmemiş olsa da, teknolojik ve bilimsel gelişmelere uygun önlemleri alacak veya alıracak; gerekli araç gereci bulunduracak.	İşçilerin sağlık ve güvenliğini korumak için gerekli olan her türlü girişimin yapılması.	Her türlü tedbirin alınması (Madde 4)
Risk değerlendirilmesi		Madde 6	Madde 4/c ve 10
Risk sınıflandırması	Madde 47	Madde 9	Madde 9 (Tehlike sınıfları)
Risk Grupları	İşveren, çalışanların yaşlarını, cinsiyetlerini, fiziksel ve zihinsel durumlarını, deneyimlerini, becerilerini dikkate alacak; özel gözetim ve diğer etkili yöntemleri uygulayacak (Madde 5 e) ve Madde 27	Yaş, cinsiyet, sağlık durumları, çalışma koşulları (Madde 15)	Madde 10
Çalışmaktan Kaçınma Hakkı	Madde 20-e	Madde 8	Madde 13
Eğitim Bilgilendirme	Madde 10 (yilda en az bir kez tekrar)	Madde 12	Madde 16,17
Bilgi edinme hakkı	Madde 20/b Madde 35/f	Madde 10 ve 11 (Risk değerlendirme sonuçları, denetim raporları vb belgeler tek tek belirtilmiş)	Madde 16/2-c
Çalışanların ya da temsilcilerinin hakları	▲ Öneride bulunmak, ▲ Önlem alınmasını istemek ▲ Bilgi edinmek ▲ İlgili makamlardan denetim yapılmasını istemek ve gözlemlerini anlatabilmek ▲ Çalışmayı reddetmek (Madde 20)	Madde 11	Madde 20
Görevlilerin İş güvencesi	Madde 36 ve 37	Madde 7	
İşverenin Sorumluluğunun Sürmesi	Yetkili kimseler ve hizmetler sağlaması işverenlerin sorumluluğunu ortadan kaldırmaz	Madde 5	Madde 4/2
İşverenlerin Sorumluluk Paylaşımı (Koordinasyon, İşbirliği)	▲ Asıl işveren/alt işveren ▲ Aynı işyerini paylaşanlar ▲ Kendi adına iş yapanlar (Madde 14-16)	Madde 6	Madde 23
Çalışanların Sorumluluk Paylaşımı	Çalışanlar kendileri için konulan kurallara uyacaklar (Madde 17-19)	Madde 13	Madde 19
Sağlık Gözetimi	Çalışanların işe giriş ve periyodik sağlık kontrolleri (Madde 28)	Madde 14	Madde 15
Çalışma Ortamı Gözetimi	Riskli işler ya da sağlık tehlikesi olan tesisler için uyulması gereken kurallar (Madde 25 ve 26)		Madde 5 ve 9-11
Ani ve ciddi tehlikeye karşı hazırlıklı olmak	Madde 5-d	Madde 8	Madde 11-12

Başlıklar	Meslek Sağlık ve Güvenlik Yasa Tasarı Taslağı (1995)	Avrupa Birliği 89/391 Çerçeve Direktifi	İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası (2012)
İşin Durdurulması	Yetkililerce hangi koşullarda işin durdurulacağı ya da işyerinin kapatılacağı (Madde 30)		Madde 25
İşçilerce işin durdurulması		İşveren tarafından işçilerin hangi tehlikeli durumlarda işi durduracakları konusunda yetkilendirilmeleri (Madde 8)	
Bildirim	İş kazaları ve saptanan meslek hastalıklarını İş Teftiş Grup Başkanlıklarına bildirecek	Madde 9	Madde 14
İşyeri örgütlenmeleri	- İş Güvenliği Temsilcileri -çalışanların gösterdiği adaylar arasında atama ile- (madde 32) - Sağlık-Güvenlik Birimleri - Sağlık Güvenlik Kurulu	Yeterli personeli olmayan küçük işyerlerinde ortak sağlık ve destek hizmetleri (Madde 7)	Madde 3/ç (sağlık destek elemanı) Madde 6
Dışarıdan hizmet alma olanağı	VAR	VAR (Küçük işyerlerinde sağlık ve destek hizmetleri)	VAR (Madde 6)
Ulusal Düzeyde Kurumsallaşma	Ulusal Konsey ve Yürütme Kurulu (Madde 44-47) Teknik Kurul ve Uzmanlık Kurulları (Madde 48-51)		Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyi (Madde 21)
İşyeri düzeyinde Kurul	Madde 41-43		Madde 22
Denetim	İş Müfettişleri ve Yetkileri (Madde 52-55)		Madde 24
Ceza Paralarının Yönetimi	Ulusal Konsey (Madde 44-51)		
Üreticiler ve Yapımcılar	Üretimde kullanılan araç gereçleri üretenler (Madde 21)		
İşyeri Hekimi ve İş Güvenliği Uzmanı istihdamı			Madde 8
Eğitim Kurumları açılması			Madde 30/5 ve 31
Mesleki eğitim alma zorunluluğu			Madde 17/3
Bağımlılık yapan madde kullanma yasağı			Madde 28
Güvenlik Raporu veya Büyük kaza önleme politika belgesi			Madde 29

İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası yürürlüktedir. Yasalaşma sürecinde çok uzun bir süre komisyonlarda, seminer, kongre vb toplantılarda, süreli yayınlarda tartışılmıştır. Biz gözden kaçırılmaması gereken ama bu çalışmalarda hiç değinilmemiş bir kaç konuya değinerek katkı yapmak istiyoruz.

Bunlardan birincisi, küçük ölçekli işyerlerinde dokuz ve daha az işçi çalıştıranlar biçiminde ayırmacı bir tutuma yönelmiş olmasıdır. Bu işyerlerinden bazılarının “daha az” işçi çalıştıran olarak nitelenmesi ve devletçe SGK fonlarından desteklenmesi, bun karşın “az” işçi çalıştıran diğerlerinin destekten yoksun bırakılması kanımızca yerinde olmamıştır. Parasal destek verilecek olması dolayısıyla, “daha az” işçi çalıştıran işyerlerinin sayısının kısıtlı tutulması eğilimi de kaçınılmazdır. Buna karşın, ilk kez işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanı çalıştıracak olan 50’den az işçi çalıştıran bu kesim, hazırlıksızdır. Hem işverenlerinin “güvenlik kültürü” yönünden, hem de “hizmet kanallarına erişim” yönünden bir acemilikleri söz konusudur. 49 işçi çalıştıran ile 51 işçi çalıştıranın aynı kefiye konulması, mantık olarak yanlış olmasa da, pratik olarak yanlıştır.

Bunun yerine, geçiş dönemlerini, gönüllüğe özendirerek geçirmek, bir yol olarak seçilebilirdi. Böylece, 1-49 işçi çalıştıran işyerleri, hem kaliteli hizmeti farkedebilme ve hem de yapılan işin önemini kavrama olanağı bulabileceklerdir. Bunun için, tüm sosyal eşlerin katıldığı bir mekanizma, süreci başarıyla yönetebilirdi.

Gözden kaçırılmaması gereken ikinci konu, hizmet kanallarının henüz oluşturulmamış olması dolayısıyla, koruyucu adımlar olan “sağlık gözetimi” ve “çalışma ortamının gözetimini” sağlayacak destek hizmetlerinin elde edilmesinde güçlükler oluşmasıdır. Gezici akciğer filmi, gezici odyometri, gezici spirometri, laboratuvar incelemelerinin işyerine ulaştırılması için gerekli örgütlenmeler hazır değildir. Bugün yasal olarak bu hizmetleri alması gerekenlere bile yetmeyen bu hizmet kanallarının, tüm işyerlerine ulaşması beklenemez. ÇSGB tarafından desteklenmesi ve korunması beklenen ve sağlık gözetiminin bir parçası olan hizmetler bugüne kadar “korunaksız” bırakılmış ve doğal olarak gelişme düzeyleri yeterli olmamıştır. Bu açıdan bakıldığında AB Çerçeve Direktifi’nin 7.maddesindeki öngörü de görmezden gelinmiştir.

Gözden kaçırılmaması gereken diğer bir konu, yasa maddelerinin gerekçelendirilmesinde, bu yasanın tarım çalışanlarının "sağlık ve güvenliği"ni de kapsadığı belirtilmiş olmasına karşın; hesaplamalarda ve olabilirlik açısından tarım sektörünün hiç hesaba katılmamış olmasıdır. Özellikle geçici tarım işçileri bakımından, genellikle tüm çiftçiler bakımından, sağlık hizmetlerinin gezici araçlarla verilmesi gerekir. Bu kadar hekimin, bu kadar aracın nasıl bulunacağı bir bilinmezdir. Yine bu sürecin hızla ve ülke çapında gerçekleştirilebilmesi için, tüm sosyal eşlerin katıldığı bir mekanizma, süreci başarıyla yönetebilirdi.

Öte yandan, iş güvenliği uzmanı gereksinmesinin ulaştığı boyutlar açısından da, tanımlanmasından kaynaklanan sorunlar ortaya çıkmaktadır. İş güvenliği uzmanı sayısının çok düşük olması karşısında, iki yıllık "iş sağlığı ve güvenliği meslek yüksek okulu" mezunlarının C sınıfı sertifika ile hizmete katılımları kurtuluş olarak görülmektedir. Gerçekten de bugün için 19 meslek yüksek okulunda yılda yaklaşık 1000 iş güvenliği uzmanı adayı yetişmektedir. Okul sayısının kolayca artırılması, hem bu sayının hızla arttırılması, hem de bunları eğitecek olan nitelsiz öğretmenlerin ayrıca "Eğitici Sertifikası" kazanması yoluyla, büyük bir NİTELİKSEL KRİZ'e yol açma tehlikesini gündeme getirmektedir.

İş Sağlığı ve Güvenliği Meslek Yüksek Okulu, öğrencilerini, meslek liselerinin, sağlıkla ilgili bölümlerinden (yaşlı hizmetleri, acil tıp teknisyenliği, ilk yardım, acil bakım teknisyenliği) sınavsız olarak almaktadır. Sağlıkla ilgili alt yapısı olanların, mühendis ve teknik elemanlar için tanımlanmış olan iş güvenliği uzmanlığında yaygınca kullanılması bir çelişki olarak görülmektedir. Tutarlılık adına, hekimlere de bu alanda uzmanlaşma olanağı verilmelidir. ÇSGB iş müfettişlerinin bileşiminin, hekim ve mühendislerden oluştuğu düşünülürse, bu olanaklıdır (2).

ÇSGB'nin hazırladığı ve TBMM tarafından kabul edilen İş Sağlığı Güvenliği Yasası (İSG-Y) ile mevzuata yerleştirmek istediği, ama AB'nin Çerçeve Direktifi ile hiç bir ilgisi olmayan istekleri şunlardır :

- ▲ İşyeri hekiminin ve iş güvenliği uzmanının nitelikleri ve belgelerinin ÇSGB tarafından onaylanması,
- ▲ Bunları yetiştirecek eğitim kurumlarının oluşturulması ve izlenmesinde Bakanlığın söz sahibi olması, sertifikalandırma sınavlarını yapıp onaylaması,
- ▲ Mesleki eğitimin, iş sağlığı güvenliğinin en önemli sorunu olduğu varsayımından yola çıkarak, bunun yaşama geçirilebilmesi için zorlamalar yapılması.

Şekil : 2

Başlıklar	Avrupa Birliği 89/391 Çerçeve Direktifi	İş Sağlığı ve Güvenliği Yasa Tasarısı (2012)
İşyeri Hekimi ve İş Güvenliği Uzmanı istihdamı		Madde 7
Eğitim Kurumları açılması		Madde 6/10-d
Mesleki eğitim alma zorunluluğu		Madde 13/5
Ulusal İş Sağlığı Güvenliği Konseyi		Madde 21

Tek tek maddelerin ötesinde bu metinlerin ağırlık merkezleri açısından bir inceleme gereklidir. O zaman şu saptamalar yapılabilir : Her üç metin, ortaklaşa işveren yükümlülüklerini tanımlamaktadır. Ama her üçünde de, bu işverenleri, yükümlülüklerini yerine getirmeye zorlamada hangi araçların kullanılması gerektiği görüşü farklıdır. 2012 yılında çıkan İş Sağlığı Güvenliği Yasası, işyeri hekimleri, iş güvenliği uzmanları ve bunların oluşturduğu Ortak Sağlık Güvenlik Birimlerine (dışarıdan hizmet satın alma) ağırlık vermektedir. 1995 yılında hazırlanan Mesleki Sağlık ve Güvenlik Yasa Tasarı Taslağı ise, işçi temsilcilerini ve ulusal konseyi öne çıkarmıştır. Avrupa Birliği'nin 89/391 sayılı Çerçeve Direktifi ise, işçilerin ve/veya temsilcilerinin bilgiye erişimi, eğitimi ve yönetime katılımı üzerinde durmuştur.

İsrarla yasaya konulmak istenen bu maddeler, ÇSGB'nin alanı kendi egemenliği altına alma çabasının yansımasıdır. Halbuki buna gerek yoktur. Çünkü eğitim kurumlarının açılması Milli Eğitim Bakanlığı üzerinde izne ve belirli standartlara bağlanabilir.

Yine Bakanlığın, iş güvenliği uzmanlığın çeşitli sınıflara ayırması ve bunları da tehlike dereceleri ile bağlantılandırması da bir tartışma kaynağıdır. Çok değişik bilimsel bilgilerle donatılmış olan uzmanların, tüm iş kollarında yetkin olmaları beklenemez. Bu bakımdan, yalnızca "tehlike" değil, bu tehlikenin hangi "işkolu"nda yer aldığı da gözönüne alınmalıdır. Kaldı ki, buna bir "ölçüt" daha eklenebilir. Bu da işyerlerinin boyutları ile ilgili olan "işyerinin ölçeği"ne göre uzman tanımlamasıdır. Yani çok az işçi çalıştıran ile çok fazla işçi çalıştıran arasında, uzmanın nitelikleri yönünden fark bulunması düşünülebilir.

Karşılaştırmalı incelemede AB Çerçeve Direktifi ile İş Sağlığı Güvenliği Yasası arasında köklü farklılıklar görülmektedir. AB Direktifi, hem uygulanan kesimi genişletmekte; hem de uygulamaları geliştirmek adına ufuk açıcı bir yaklaşım içindedir. Sözgelimi :

- ▲ ve/veya AB Çerçeve Direktifi'nde sıklıkla kullanılan ufuk açıcı önlemlerden biri olduğu halde, İş Sağlığı Güvenliği Yasasının 18.maddesinde, "işverenin, görüş alma ve katılımın sağlanması konusunda, çalışanlara **veya** temsilcilerine olanak sağlaması" öngörülmüştür.
- ▲ Kurumlarda başkanın oy kullanmaması
- ▲ İş durdurma başlığı altında, devletin yetkisinin artırılması yerine, işverence işçinin yetkilerinin artırılması vb.

Bu yaklaşıma İş Sağlığı Güvenliği Yasası'nda rastlanmamaktadır. Tersine daraltıcı bir anlatım seçilmiştir. Şöyle ki :

- ▲ Ulusal Konsey'de başkanın oyu iki oy sayılmaktadır. "Çekimser oy" yasaklanmıştır (Başbakan'ın "Bitaraf olan bertaraf olur" dediği dakikadan beri çıkan yasalardaki tüm kurumlarda "bitaraf" olma olanağı kalmamıştır.)
- ▲ İşçilerin bilgilere erişimi yerine, işverence atanan temsilcilerinin erişimine olanak tanınmıştır.
- ▲ İşyeri tehlike sınıfları, belirli risklerden etkilenecek çalışanlar gibi özel gruplar oluşturularak, bunlar üzerine politikalar oluşturulmuştur (Sözgelimi, çok tehlikeli, tehlikeli, az tehlikeli ya da ondan az işçi çalıştıran işyerleri vb ayırıcı uygulamalarla önceliklemeler yapılmıştır).

Üzerinde durulması gereken çok önemli bir konu daha var. Bu da yasa tasarisının hazırlık sürecine katılım ile ilgilidir. Sosyal eşlere (partner, taraf) gösterilen son yasa taslağı dışında bir metnin, hükümetçe, TBMM'ye Tasarı

olarak sunulması anlamlıdır (3). Bu STK'ların süreçten dışlandığını göstermektedir.

Bu dışlanmanın bir başka kanıtı, Ulusal İş Sağlığı Güvenliği Konseyi'nde yasa taslağı görüşülürken yaşanmıştır. Konsey'ce oluşturulan alt komisyonun, model ve "Öneri"leri hiç gözönüne alınmamıştır (4). Bunun üzerine, Konsey'de, STK'ların, alt komisyonun çalışmalarını sürdürmesi önerilmiş; ancak bu öneri de 8'e karşı 8 oyla reddedilmiştir. Toplantıya başkanlık eden müsteşar yardımcısının oyu iki sayılarak, Konsey, bu taslağı görüşmekten vazgeçmiştir.

İş sağlığı güvenliği, çok bilimli olduğu kadar, çok kesimli bir konudur. Hükümetin tek başına bu alanda egemenlik kurmasına, her istediğini yaptırmasına olanak yoktur. Öte yandan, gerek tepkileri en aza indirmek ve gerekse hizmetlerin işyerlerine ulaşabilirliğini sağlayabilmek için, küçük işyerlerinin gönüllülüğünü öne çıkaran modeller ortaya konulmalıdır.

Bunu sağlayacak olan model ise, en geniş katılımlı sosyal diyalog olanağını sağlayacak olan "idari ve mali yönden özerk" bir İş Sağlığı Güvenliği Kurumu'dur. ÇSGB bünyesindeki "İnsan Hakları Kurumu"nun da benzer konumda kurulduğu anımsandığında (5); ya benzerinin ÇSGB'ye bağlı, ya da daha geniş işlevler yüklenerek Başbakanlığa veya hükümet-dışı olarak kurulması düşünülmelidir. Zaten yukarıda da sözünü ettiğimiz, ÇSGB Ulusal İş Sağlığı Güvenliği Konseyi'ne sunulan alt komisyon "Öneri"si de bunu hedeflemekteydi.

Sonuç olarak İş Sağlığı Güvenliği alanındaki boşlukların doldurulmasının yolu, uzun yıllardır devam eden süreci, yeni doğrultulara sokmaya çalışmak yerine, kendi akışına bırakarak, çoğulcu örgütlenme modelleri ortaya koymaktır.

Bu yöntemin o denli başarılı olması beklenir ki, yasa-ya bile gerek kalmadan pek çok düzenleme kendiliğinden uygulamaya konulabilir. Yeter ki, hassasiyetleri karşılıklı olarak gözetecek ve dayatmacı olmayacak bir "Kurum"sal yaklaşım ortaya konulabilsin. Yasanın çıkmasından sonra bu konuda girişimlerin yoğunlaştırılması ve hükümet dışı kuruluşların "özerk kurumsallaşma" sürecini birlikte ele alıp olgulaştırması, hatta oluşturması beklenmelidir.

İş Sağlığı Güvenliği Yasası'nın bugüne değin gecikmesinin nedeni de, satır aralarına sıkıştırılan ve devletin bu alanda varolan egemenliğini daha da pekiştiren, -yukarıda Tablo 2'de verilen- maddelerdir. Bakan, yasa-ı savunan konuşmalarında, işçi ölümlerinden söz ediyordu. Ölümle- re son vermek amacıyla bu yasa-ı çıkarmak istediklerini söylüyordu. 1995 Yasa Tasarısı ile 2012 Yasası arasındaki benzerlik düşünülürse, bu gecikme sırasında binlerce işçi öldü veya sakat kaldı. Bunun hesabını kim verecek ?!

Yasa çıktı. Ama büyük eksiklikler var. Yine iş kazaları, sakat kalmalar ve ölümler sürecektir. Bunun temel nedeni de yasadaki yetersizlikler ve bunun yaşama geçirilebilmesi için gerekli önlemlerin alınmamış olmasıdır. Türkiye'de iş sağlığı güvenliği konusu, Çalışma Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nı çoktan aşmış bir toplum sorunu olmuştur. Onun için de, "idari ve mali yönden özerk" tüm toplumsal eşlerin katıldığı bir kurumsal yapı olmadan hiç bir yasa ya da yönetimin başarılı olmasına olanak yoktur.

KAYNAKLAR :

(1) Piyal B. : İş Sağlığı ve Güvenliğinde Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Uyum Sorunu, Belediye İş Sendikası Yayını, Temmuz 2009.

(2) Fişek A.G. : "İş Sağlığı Güvenliğinde Takım Oyunu", Sarper Süzek'e Armağan Cilt 2 s. 1855, 2011 Ankara.

(3) Karabulut Ö. : Panel Konuşması . İş Müfettişleri Derneği'nce düzenlenen 4.Çalışma Yaşamı Kongresi (28-29 Nisan 2012 Ankara)

(4) - : "Ulusal Düzeyde İş Sağlığı Güvenliği Kurumu", Çalışma Ortamı Dergisi Temmuz Ağustos 2007 Sayı 93 s.20

(5) Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu R.G. 30 Haziran 2012 tarih ve 28339 sayı (Kanun No.6332

1. Taşıma gözlüğü kullanılmamalı (gözlüğün kenarları yüzeye iyi oturmalı ve arasından gözle-tilim veya parçacık girmemeli), aşığı eğilme-lerde gözlüğün yerinden çıkarmaması için gözlük kolları bantlı ya da lastikli olmalı
2. Yüz süperilki baret kullanılmamalı
3. Gürültü ve vibrasyon (titreşim) gibi fiziksel etkenlerin sağlık üzerine etkileri ve korunma yol-ları konularını içeren iş sağlığı ve güvenliği eğiti-mi (kuzman personellerden) alınmış olmalı.
4. Kişisel Koruyucu Donanımının uygun se-gimi , kullanılması ve bakımını da içeren KKD eğitimi alınmış olmalı.
5. İşe giriş ve periyodik sağlık muayeneleri düzenli olarak yapılmalı. Periyodik muayeneler göz ve kulak test ve kontrolleri ile solunum fonk-siyon testleri ve akciğer grafilerini de içermeli-dir.
6. Taşıma sırasında makinenin kordonu fi-ziksel darbeler ve kıvılcımlardan korunmalıdır.
7. Kıvılcımlara karşı deri önlük ve bacakların korunması için deri veya yamamaz malzemeden yapılmış tozlu k kullanılmamalıdır

> Sayfa 23'ün yanıtı

İKİ DAKİKA DÜŞÜN

AZ ZAMANDA ÇOK İŞLER YAPTI - 2

Bir Aydınlanma Devrimcisi : Hasan Âli Yücel

Mümtaz PEKER*

"Hasan Âli Yücel Türkiye'nin eğitim ve kültür yaşamının ilgi odağında. Yüreği ülkemizin aydınlık geleceği için çarpan, bu yolda kafa yoran herkes, onu her zaman özlemle, saygıyla anıyor. Yücel'le ilgili özel günlerde, özellikle Köy Enstitüleri'nin kuruluş yıldönümlerinde, onun etkinlik ve başarıları üzerinde döne döne duruluyor. Yeni yeni bilgi ve belgelerle değişik bakış açılarıyla daha ne denli durulsa yeridir." (Feyzullah Ertuğrul) ⁽¹⁵⁾

Giriş : Cumhuriyet'li yılları (1923-2012), uygulanan siyasal-ekonomik politikalar açısından sınıflandırdığımızda karşımıza üç dönem çıkıyor. Genç Cumhuriyet dönemi diyeceğimiz 1923-49 yılları arasında siyasal davranış olarak devrim ilkeleri konuldu, kamu öncülüğünde ekonomik kalkınma gerçekleştirilmeye çalışıldı. 1950-80 yılları karışık politikaların uygulandığı dönem olsa da, özünde liberalizme geçiş egemendi. 1980 sonrası dönem uygulamaları ise ekonomik açıdan küresel ekonomi ile bütünleşmeyi, ilk dönemdeki siyasal davranışın ekonomide, sağlıkta, eğitimde getirdiği birçok ilkeyi, parlamento çoğunluğu demokrasisi adı altında sosyal yaşamdan silmeyi amaçladı.

Her üç kuşakta doğanları bir dizi sosyoekonomik değişkeni içeren benzerlik göstergesi (endeks) bağlamında incelediğimizde, aralarında anlamlı fark oluşuyor. İşin ilginç yanı ülkenin uzun süren savaştan çıktığı, İkinci Dünya Savaşına girmedeği halde savaş koşullarının çok ağır geçtiği dönemde doğan 1923-49 doğumlu kuşak nüfusunun benzemezlik katsayısının yüksek oluşu ilgiyi çekiyor. Bu kuşak nüfusunun babalarından, dedelerinden sağlık, eğitim, işgücüne katılım ya da meslekleri açısından çok farklı konuma geldiği görüldü. Önceki kuşaktakiler ile benzemezlik katsayıları anlamlı düzeye ulaştı. Genç Cumhuriyet dönemi kuşağının bu nitelikleri yanında yaşadıkları ortamdaki kazanımları, "umut kültürü" içinde yaşamalarını sürdürmelerini sağladı.

1980 sonrası kuşağı; ailelerin çocuğa attığı psikolojik değerden ötürü kendilerine aktarılan kaynak nedeniyle hem daha sağlıklı oldular hem de sosyal sistemin zorlu eğitim basamaklarını başarıyla tamamladılar. Ne var ki bu kuşak doğumlular, istenilen niteliklere sahip olmalarına karşın çalışacak bir iş bulmakta zorlandılar. Genç yaşta üretememe, aileye yük olma, anne-baba eline bakma onları karamsarlığa itmeye başladı. İki kuşakta görülen "umut kültürü" ile "karamsarlık kültürü" nü karşılaştırdığımızda, çıkan anlamlı fark iki kuşak arasındaki benzemezlik katsayısını artırdı.

Genç Cumhuriyetin koyduğu sağlıklı, eğitimli yeni insan yetiştirme politikası bağlamında; 1923-49 kuşağının temel kazanımı "sağlık kabini" ile yaşama tutunmaları,

"eğitim asansörü" ile sosyal sistemde sınıf atlamaları oldu. Büyük önder M.K.Atatürk'ün eğitim konusundaki görüşlerini çok iyi analiz eden Yücel, çağdaşlaşmayı gerçekleştirecek aydınlanma eğitimini; seyreden değil, kurallarını uygulayarak yaşayan bir toplum oluşturma hedeflediği için, eğitim örgütlenmesini "tek bir yurttaş kalmayana değin" herkesin eğitilmesi olarak görüyordu. Genç Cumhuriyet kuşağının eğitilmesinde, kültürlenmesinde önemli katkıları olan aydınlanma devrimcisi Yücel'i kalın çizgileri tanıtmayı dergimiz okuyucuları için amaçladık.

M.K.Atatürk'le tanışma: Yücel 1922 yılı sonunda İzmir'e öğretmen olarak atandı. Yaklaşık iki ay sonra yaptığı yurt gezisi sırasında Mustafa Kemal İzmir'e de uğradı. Burada düzenlenen etkinlikte kendini sadece mebus Mustafa Kemal olarak tanıttığı toplantıya, Yücel sorumluluk taşıyan kişi olarak katıldı. Mustafa Kemal toplantı başında amacını; "Yalnız benim değil, sizin de söylemenizi arzu ediyorum" şeklinde belirtti. Bu nedenle uzun süren toplantıda kendisine birçok soru yöneltildi. Soru soranlar arasında Yücel'de vardı. Toplantıda şu soruyu sordu: "...Gelecekteki irfan(bilim, kültür) hayatımızda medresenin mevkii ne olacaktır? Bugün fosil mevkinde bulunan medreselerin irfan hayatı bundan sonra nasıl olacaktır? Zatı âlileri bu konuda ne düşünüyor, bunu öğrenmek istiyorum." Mustafa Kemal sorudaki fikre katıldığını belirtti; "Milletimizin, memleketimizin yüksek eğitim kurumlarıyla bir olması gerekir. Bütün memleket evlatları, kadın ve erkek, orada eğitim görmelidir" dedi⁽¹⁾.

1929 Dünya buhranı sonrasında "işlerin iyi gitmediğini, müdahale lazım geldiğini..." sezen Atatürk, oluşturulan bir heyetle üç ay sürecek inceleme gezisine 1930 yılında çıktı⁽²⁾. Geziye Maarif Vekâleti müfettişi olarak Yücel'de katıldı. Yolculuğun ilk durağı Kayseri'ydı. Mustafa Kemal heyetle birlikte liseye gitti, felsefe dersinin olduğu sınıfa girildi. Derste okutulan kitap Yücel'in yazdığı **Mantık** kitabıydı. Ders boyunca kitabı inceleyen; öğretmeninden, öğrencisinden **kaziye** (önerme), **salibe**(olumsuzlaştıran), **muçibe**(neden-sonuç) gibi Arapça terimleri duyan Atatürk olaydan rahatsız oldu. Gezide bir akşam yemeğinde Yücel'e yazdığı kitaptaki Arapça terimler yerine, Türkçelerini bulma konusundaki fikrini sordu. Yücel "Düşündüm. Dahası, muğlâk(anlaşılmaz) terimlerin Türkçelerini bulmada de-

neyler bile yaptım. Ama bu gibi değiştirmelerin, bireyler tarafından yapılmasını sakıncalı gördüm. Herkes kendine göre bir terim bulup kullanırsa, kimse kimseyi anlamaz; eğitimde anlam bütünlüğü ortadan kalkar. Bu sorun için bir heyet(kurul) veya cemiyet(kurum) oluşturulmalı ve bilimsel terimler burada saptanmalı düşüncesindeyim", dedi. Tartışma başka kitaplardan verilen örneklerle sürdürüldü. Atatürk tartışma sonunda; yazdığı Mantık kitabından ötürü Yücel'i kutladı, terimler konusundaki fikrini beğendiğini belirtti, arkasından "ancak söyledğim noktalarda özel çaba-

Hasan Âli Yücel [1897-1961] ⁽¹⁷⁾

* Dr., Sosyolog

nızı görmek isterim" dedi⁽³⁾. Söz çok anlamlıydı: Yücel, Dil Devrimini doğru temellere oturtmak üzere kurulan(1932) Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin etimoloji kolu başkanlığına getirildi.

Atatürk bu gezi boyunca sürekli bir tartışma ortamı yaratır; geziye katılanlara kendi ilgi alanlarına yönelik olduğu gibi, bunların ülke sorununun çözümüne katkısının ne olabileceği konusunda soru soruyordu. Bu bağlamda etrafındakilere "Türk milleti ne zaman kendini kurtulmuş sayabilir?" sorusunu yöneltti. Geziye katılanlardan birkaç kişi görüşlerini belirttikten sonra Yücel "Paşam, Türk milleti ne zaman kurtarıcı arama ihtiyacı duymayacak hale gelirse o zaman kurtulmuş olur" yanıtını verdi. Mustafa Kemal, "Hepiniz güzel fikirler söylediniz. Fakat bu çocuğun ileri attığı, üstünde bizi derin derin düşündürmeye değer bir fikirdir" diyerek takdirini belli etti⁽⁴⁾.

Baba-oğul ilişkisi⁽⁵⁾: Her çocuk kendisine gösterilen ilgi çerçevesinde anne ya da babasına olan sevgisini öne çıkarır. Anı yazısında bunun değişik örnekleri bulunuyor⁽⁶⁾. Yücel'in oğlu ile olan ilişkisi konusunda Can Yücel'in sınıf arkadaşı Özdemir Nutku "Can Yücel, ondan büyük bir hayranlık ve saygıyla söz ederdi", diyor. Mümtaz Sosyal, Can Yücel'in 1974'ün "Bir Siyasinin Şiirleri"nde(kutu 1) yazdığından hareketle "Yücel'in izlerini, bir tek kişi üzerindeki izlenimden kalkarak aramak, bireysel bir teklik, toplumsal bir bütüne varma çalışması olarak da ilginç olabilir. O tek kişi, eşine kolay rastlanmayacak bir örnek niteliğiyle, unutulmaz şair Can Yücel'den başkası olabilir mi?" açıklamasını yapıyor.

Can Yücel'in babasına karşı olan sevgisi ancak onun söylemi ile anlatılabilir. Kanımca insanın bunu çıkarsız olarak yapma zamanı, sevdiğini kaybettığı, toprağa verdiği an oluyor. Can Yücel'in işte on andaki sevgi söylemi: "Böylesine civan bir ölümü mendil altı etmek benden irak olsun! ... Bu, bir cenaze değil, bir temel atma töreni olmalı! Yücel'in cıvı cıvı anıtı üstüne kurulan bir bilinç yapısının temeli! Lâmlı, elifli, caflı, kaffı kuraklıklara, ayazlara karşı iyi havaları, aydınları yapındıracak bir düşünce işliği! Üstüne bir avuç toprak ya da bir yaprak yazı yazmakla olacak iş değil bu. Tam tersine; elimize kürekleri alıp yaptığı işlerin üzerine orta çağ mezarcılarının yığıldığı taşları, toprakları kaldırmamız gerek! Bu işi öyle sıkı tutalım ki, bu ülkede iş görenleri, halka hizmet edenleri, yurttaşları için didinenleri yıkmaya yeltenenler, işten yaratıcılıktan alıkoyanlar bir daha baş kaldırmassın. ⁽⁷⁾ Babasını fiziki olarak sevmenin dışında, bu ülkeye yaptıkları, halka hizmeti, aydınlanma yolunda gördüğü işler nedeniyle oluşan bir sevgi.

Oğlun bu sevgisi boşuna değil. Yücel'in, torun müjdesini aldığı telgrafta karşı yazdığı uzun mektubunda bu sevginin oluşumunun nedeni kendini gösteriyor. "Oğlum Can'ın üç kelimelik telgrafı geldiği zaman onun anası ve benim anam, üçümüz beraberdik. Ben dördüncü büyükbabamı yaşıyordum. Oğlum kızının adını **Güzel** koymuş. İyi etmiş. Çünkü iyi, hiçbir zaman çirkin olmaz. Bir kız çocuğu daha olur da ona **İyi** adını verirse ruhum şad olur...Sevgi

iyi dilekler doğurur. Yeni doğana bütün hayatı için olması istenileni ada vermek..." Koruyucu-kollayıcı aile tipinin egemen olduğu bir toplumda, torununa pagan bir isim ya da annenin, babaannenin adını koymasını düşünmeyen; oğlunun kızına, bütün hayatı için olması istediği adı koymasına sevinen böylesine ince bir insan Yücel.

İlklerinKurucusu⁽⁸⁾: Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı'ndaki etkinliği; ülkemiz eğitim, kültür, sanat alanında ulusal yapıyı oluşturacak ilkler konusunda önemli girişimler dönemi oldu. Birinci Türk Yayın Kongresi'nde (1939) dünyayı, özellikle batıyı tanıma gerekliliğini vurguladı, Türk aydınlarını tercüme seferberliğine davet etti. Kongrede Doğu-Batı klasiklerinin tercüme edilmesi için karar alındı. Birinci Eğitim Şurası'nda (1939) ülkenin eğitim sorunları, köylünün eğitim talebinin nasıl canlandırılacağı, bu talebin nasıl karşılanacağı tartışıldı. Yayın Kongresinde alınan karar geciktirilmeden uygulamaya kondu. Tercüme Heyeti üyeleri belirlendi, görev yapacakları Daimi Büro oluşturuldu(1940). Tercüme Bürosu doğu-batı klasiklerinden 496 kitabın çevirisini tamamladı.

Eğitim Bakanlığınca ansiklopedi çalışmaları başlatıldı. İslam Ansiklopedisi'nin çevirisi ile ilk telif Türkçe İnönü Ansiklopedisi'ni yayımlanmaya başladı(1943). İlk kez bir sanat Ansiklopedisi hazırlandı (1943-Celal Esat Arseven), bunun yayını başlatıldı.

Devlet Konservatuarı kuruluş yasası çıkarıldı(1940). Konservatuar öğretim elemanları ile Tercüme Bürosu çalışanlarının birlikteliği sayesinde örnek olacak birçok eser hem eğitim alanına hem de sahne uygulamasına örnek olacak biçimde kültürümüze kazandırıldı.

Türk dilinin yapısını genç kuşağa öğretecek Gramer Komisyonu çalışmaları (1941) tamamlandı. Aynı yıl içinde Birinci Coğrafya Kongresi toplandı.

Cumhuriyetin felsefesi, devrimlerin anlamını kültürlenme yolu ile kırsal kesime aşılacak öncülleri yetiştirmek amacıyla Köy Enstitüleri kuruldu(1940).

Ülkenin sanayileşme sürecindeki ara insan gücünü yetiştirecek mesleki-teknik öğretim için de yeni bir seferberlik başlatıldı. Bakanlığın merkez örgütünde

Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı kuruldu(1941). Bu alandaki okullarla birlikte, bu okul çalışanlarının verdiği kurs sayıları kısa sürede artırıldı. Sanayide çalışacak ara insan gücü kısa zamanda yetiştirilmeye çalışıldı. Eğitimin niteliği yanında öğrencilere verilen özgüvenden ötürü, bu okulları bitirenlerin büyük çoğunluğu küçük ve orta boy sanayici oldu.

Yücel temel-orta öğrenim yanında ülkemizde yüksek öğrenimde de ilkleri oluşturan çalışmaların öncüsüydü. Sırası ile Ankara Fen Fakültesi (1943), İstanbul Teknik Üniversitesi (1944), Ankara Tıp Fakültesi (1945) onun başkanlığı döneminde öğrenime açıldı. Üniversite yönetiminin siyasal iktidardan bağımsız, her türlü araştırmayı siyasal baskı görmeden yapabileceğini sağlayacak yasa dört yıllık hazırlık çalışmasından sonra 1946 yılında Üniversite Yasası olarak çıkarıldı.

Yücel'i Anlamak: Çözülmesi gereken sorun, uzun yıl-

Hasan Âli Yücel Köy Enstitülü gençlerle birlikte.⁽¹⁷⁾

lar anlamadıkları, yalnızca ezberledikleri dinsel eğitimle; yaşamlarını içselleştirmiş, bu eğitimi verenlerce denetlenmiş bir toplumun omurgasını değiştirmekti. Dahası oluşturulacak yeni toplum modeli için o yıllarda yararlanılacak ne bir eğitim kuramı ne de eğitim yönetimi vardı. Yapılacak iş eldeki kıt kaynakları kullanarak, bilimin öngördüğü gözleme dayalı varsayımlardan üretilecek eylemler bütünü olacaktı. Yücel'in arkadaşları ile bu bağlamda yaptığı iş, kırsal topluma inkılâbın yol göstericisi kim olabilir sorusuna yanıt arama oldu. Sorunun yanıtı Yücel'in, arkadaşlarının kafasında süreç içinde oluşmuştu. Köy çocuklarından seçileceklerin, aydınlanma felsefesi ve işe yönelik eğitimle yetiştirilmeleri sağlanacaktı. Eğitimleri sonrasında geldikleri yer ya da buna benzer koşulları olan yerleşmelerde kamuya fazla yük olmayacak ücretle görevlendirileceklerdi. Eğitici işlevleri yanında üretici olmaları, davranışları köylü tarafından yaşamın her alanında benimsenerek taklit edilebilecek işlevle donatılmaları gerekiyordu. Öğretmen köyde inkılâbın açıklayıcısı, genç kuşağın öğreticisi, köy yaşamındaki sorunları çözecek bir önder olarak düşünülüyordu. Ülkenin değişik bölgelerinde eğitime başlayan Enstitülerden yetişecek önderin; köylerdeki öğretmen açığını kapaması, köy çocuklarını okur-yazar kılması, kendisine kazandırdıkları becerilerle köyde üretken olması amaçlanıyordu. Bu bağlamda genç kuşak öğretmen önderliğinde hayata tutunacaktı. Uzun yıllar doğumdan ölüme kadar köylünün yaşamının her safhasında etkin olan imam, artık yalnızca dinsel görevini yapacaktı. Yaklaşımı değişik açılardan incelediğimizde, dönemin koşullarına göre uygunluk ön plana çıkıyor. Kabaca inceleyelim:

Yetiştirilecek öğretmenlerin öğrenim görecekleri temel eğitim binaları, bunların donatımları yanı sıra görev yapacakları uç noktadaki benzer yapılanma en düşük maliyetle gerçekleştirme kuralına dayanıyordu. Eğitim binalarının, araçların kullanımı süresinde yıpranmaları, bozulmaları, eskimelerinden ötürü doğacak sorunları fazla bir ekonomik harcama getirmeden yeni önder (öğretmen) tarafından yapılabileceği kurgulanmıştı. Çünkü kırsal kesimde bu sorunları çözümlenebilecek yetişkin insan gücü yoktu. Yücel döneminde yapılan Enstitü binaları ile uç noktadaki okullar, eğitim malzemeleri en az maliyetle gerçekleştirildi; binaların uzun yıllar kullanımı toplam faydayı artırdı⁽⁹⁾. Türkiye ekonomisi üzerine daha sonra hazırlanan Dünya Bankası raporunda bunlar görülmüştü için, konu 1940-1949 yıllarındaki eğitim harcamalarının azlığı olarak belirtildi⁽¹⁰⁾.

Öğretmen istihdamında ücret değerlendirmesi kamu harcamaları açısından fazla bir yük getirmeyecek şekilde düzenlendi. Öğretmenin bu ücretle köyde yaşamasının getirdiği güçlüğü aşabilmenin yolu olarak onu farklı işlevleri olacak şekilde yetiştirme, donatma gereği düşünüldü. Bu nedenle Enstitüde öğrendikleri tahta-demir işi, yapıcı, dülgerlik gibi işleri yapabilmeleri için erkek öğrencilere görev yaptıkları köylerde önderlik yapabilecekleri malzemeler göreve başlarken kendilerine veriliyordu. Benzer şekilde kız öğrencilere bıçkı araçları, dikiş makinesi verilerek görev yaptıkları köylerde hem iş yapmaları hem de bu alanda öncü olmaları amaçlanıyordu. Bunların yanında Enstitünün yer aldığı bölge tarımına göre yetiştirilen öğrencilerin köyde üretici, önder olmaları için gerekli toprak tahsisı yapılıyor, yeterli malzeme veriliyordu⁽¹¹⁾.

Kalkınma iktisadî açısından güdülen bu politika dönem dikkate alındığında çok anlamlıydı. Kalkınmanın yükünü zamana yaymadan, öncü bir kuşak tarafından tüm zorluklara katlanılması, maliyetin en az olarak gerçekleşmesi amaçlanıyordu. Bunun başarılı bir örneği Japon kalkınmasında aynı yıllarda uygulandı.

Yücel'in, arkadaşlarının amacı; köylüyü köleliklerin her türlüşünden kurtarmayı sağlayacak eğitim seferberliği idi. Bunun ilk ayağı yaşamın her alanında karşılaştıkları sorun-

larının çaresini aklı ile bulacak yeni bir kuşak yaratmaktı. Bilmek demek, yapmak demektir. Yetişecek kuşağın bilgisi, cila şeklinde, ezberlenerek benimsenmiş bilgi değil, iş içinde, iş aracılığıyla öğrenilen gerçek ve öz bilgi olacaktı. Bu kuşağın gerek yetişmesi gerekse eğitimde bulunduğu sürede yurttaşı bilgilendirmesi gerekiyordu. Eleştirel aklı ile üretim biçimini, teknolojisini değiştirme gereksinimi duyacak, gerçekleştirecek olan köylü; siyasi ve ekonomik güç sahiplerinin baskılarından kurtulma yolunda gerekli eylemleri yapabilecekti⁽¹²⁾.

Yaratılmak istenen yeni toplumda; Türk üst kimliğinde dil birliğini sağlama, kültürel renkliliği oluşturma, bütünleştirilme temel olacaktı⁽¹³⁾. Dış göçle gelenler yanı sıra ulusal sınırlar içindeki etnik grupların aynı dil bütünlüğüne sahip kuşaklardan oluşması bu yolla çözümlenebilecekti. Zengin ve ahenkli dilimiz yeni harflerle genç beyinlere bu yolla çok daha kolay aktarılacaktı. Temel eğitimde yetişen kuşakların Türkiye öğrenmeleri, bunu yaşamlarının her alanında özellikle dinde kullanmalarının getireceği yarar açıktı. Yeni toplumun kültürlenme, kültür aktarımı ile yaşamda hızla yenilikleri benimsemeleri, uygulamaları için bu yol bulunmaz bir fırsat olacaktı. Böylece iş-eylem ulusçuluğu ile ülke canlandırılmaya başlanıyordu. Çünkü "iş yapan adamın çok söyleyecek vakti yoktu"⁽¹⁴⁾.

Sonuç: Türkiye'de farklı dönemlerde köy araştırması yapanların, araştırmayı yaptıktan belli bir süre sonra yeniden aynı köylere gittikleri zaman yaptıkları gözlemleri, fazla bir değişim olmadığı üzerinde yoğunlaşıyor. 1940'dan günümüze Anadolu köysel yerleşmelerinde gerçekleşen yenilikler bir elin parmak sayısına ancak ulaştı. Örneğin elektrik, yol, telefon bunlardan önde gelenleri oldu. Bunlar köylünün ürettiği değil, bakarak kullandıklarıydı. Köylünün doğayla, toplumla, ailesiyle olan ilişkisinde ne gibi değişim oldu? Yaşamın sürdürüldüğü konutlar aynı değil mi? Doğal olaylara dayanıksız, ısı geçirgenliği yüksek, tuvaleti dışarıda, sürekli akarsuyu olmayan bu konutlar, depremlerde fazla ölümler yanında, bebek-çocuk ölümlerinin yüksekliğinin, kadın-doğum hastalıklarının da yaratıcısı olma özelli-

Kutu 1:

HAYATTA BEN EN ÇOK BABAMI SEVDİM

Hayatta ben en çok babamı sevdim.
Karaçalılar gibi yerden bitme bir çocuk
Çarpık bacaklarıyla –ha düştü ha düşecek-
Nasıl koşarsa ardından bir devin,
O çapkın babamı ben öyle sevdim.

Bilmezdi ki oturduğumuz semti,
Geldi mi de gidici –hep hep acele işil-
Çağın en güzel gözlü maarif müfettişi.
Atlantın bakardım nereye gitti,
Öyle öyle ezber ettim gurbeti.

Sevinçten uçardım hasta oldum mu,
Kırkı geçerse ateş, çağırırlar İstanbul'a.
Bir helâllaşmak ister elbet, diğ'mi oğluyla!
Tifoyken başardım bu aşk oy'nunu,
Ohh dedim, göğsüne gömdüm burnumu.

En son teftişine çıkana değin
Koştururken ardından o uçmaktaki devin,
Daha başka tür aşklar, geniş sevdalar için
Açıldı nefesim, fikrim, canevim.
Hayatta ben en çok babamı sevdim.

CAN YÜCEL

ğini sürdürüyor. Doğa ile ilişkilerde hep aynı söylem, aynı davranış sürmüyor mu? Kıyılardaki tarımı dışarıda bırakın. Diğerleri toprağı dünden farklı mı sürüyor? Yağmursuz geçen günler sonucu, yağmur duasından başka bir yol mu buldu?

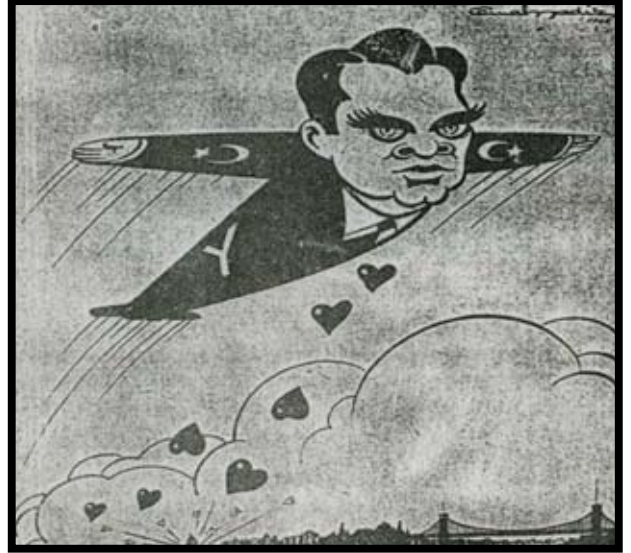
Köylünün bilgilendirilmesi, bilgisini yaşamın her alanında kullanacak biçimde yetiştirilmesi günümüzde başarmamış bir sosyal devlet hizmet açığı olarak karşımızda duruyor. Sözelimi Doğu ve Güney Doğu Anadolu köyleri, ikincisi göç alan kentlerin belli ceplerindeki köy kökenli nüfusun eğitimsizliği, bundan kaynaklanan sağlık sorunu çözümlenemedi. Eğitim örgütlenmesi tüm kırsal yapıyı içermediği için dil birliği sağlanamadı. Kırsal yapıda etkinliğini sürdüren dinsel eğitimden ötürü belli yörelerde belli tarikatlar sosyal yaşamda güçlü bağlarını oluşturdu. Tarımda üretim, mülkiyet ilişkileri benzer örüntüsünü korudu. Ne toprak reformu yapıldı ne de üretici bilinçlendirildi.

Enstitülerin dünya görüşü içinde yetişen, yönetim erkini sorgulayan, yeni nesli "fikri ve vicdanı hür" yetiştirecek önder öğretmen tipi 1950 sonrası eğitim politikalarıyla yok edilmeye çalışıldı. Yaşadıklarımız; orta çağdan, uygarlığa geçiş köprüsünü tüm köylü nüfusun bilincinde, yaşamında kurmak isteyen Yücel'in, arkadaşlarının acı bir yıkım öyküsü oldu. Bu süreçte bir adım ötede olan medeniyeti, uygarlığı elleri ile yakalayıp getirmek isteyen; kulluktan, yurttaşlığa geçiş köprüsünü kuranlar, ülkemizde istedikleri başarıyı elde edemediler. Ancak sarkacın hep aynı yöne aynı hızla salınması mümkün mü?

Kutu 2:

Hasan Âli Yücel'in kısa yaşam öyküsü⁽¹⁶⁾

- 17 Aralık 1897 İstanbul'da doğdu.
- 11 Nisan 1915 Yedek subay olarak askere alındı
- 1919 İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümüne yazıldı. Darulmuallimin-i Aliye'nin öğrenci kadrosuna alındı.
- 30 Haziran 1921 Yüksek öğrenimini bitirdi.
- 22 Ağustos 1922 Refika Hanım'la evlendi.
- 19 Aralık 1922 İzmir'e öğretmen olarak atandı.
- 01 Nisan 1923 İstanbul'a döndü,
- 1924-1926 Değişik kurumlarda öğretmenlik yaptı
- 21 Ağustos 1926 İkiz çocukları Canan ile Can doğdu
- 19 Ocak 1927 Mıntık müfettişi olarak İstanbul Maarif Egemeliğine atandı.
- 1930 Bir yıl Paris'e denetim gezisine gitti.
- 11 Kasım 1930 Mustafa Kemal ile birlikte üç ay Anadolu gezisine katıldı.
- 06 Kasım 1932 Gazi Eğitim Enstitüsü müdürlüğüne atandı.
- 12 Mart 1933 Maarif Vekâleti Orta Tedrisat Umum Müdürlüğüne atandı.
- 01 Mart 1935 İzmir Milletvekili seçildi. CHP Genel İdare Kurulu üyesi oldu.
- 28 Aralık 1938 Maarif Vekilliği'ne atandı.
- 05 Ağustos 1946 Bakanlıktan istifa etti.
- 21 Kasım 1950 Cumhuriyet Halk Partisi ile Ulus gazetesinden istifa etti.
- 22 Kasım 1952-15 Temmuz 1960 T.İş Bankası kültür yayınları müşaviri oldu
- 05 Ekim 1960 UNESCO 11. Genel toplantısına delegeler olarak katıldı.
- 26 Şubat 1961 İstanbul'da öldü
- 02 Mart 1961 Ankara Cebeci Asri Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Uçankalemiz Londra göklerinde [Cemal Nadir]⁽¹⁷⁾

Kutu 3 :

Hasan-Ali Yücel'i Anma Yılı

UNESCO'nun önce Milli Komisyonunda çeşitli ihtisas komitelerinde görevler aldı. Daha sonra UNESCO Yönetim Kurulu üyesi seçildi. "Fikir zenginliği ile bir yaşam pınarı, her şeyin üstünde sevecen, yürek ve heyecan sahibi bir insan" olarak görev yaptı (Zeki Karabuda, aktaran M.Başaran s.193)

Dünyayı kana boyayan II.Dünya Savaşı'nın ardından UNESCO'nun ilk toplantısına katılan ve o sırada Milli Eğitim Bakanı olan Hasan Ali Yücel, karikatürist Cemal Nadir "uçan kale" olarak nitelemiş ve şöyle bir konuşma yapmıştı :

"Biz buraya, son yirmi yıl içinde, insanlığın yeni isteklerine uymak için bütün kurumlarında inkılap yapmış ve yeni nesillerini barış ve sevgiyle Uluslar arası dostluğa inanla yetiştirmiş bir ulusun temsilcileri olarak katılıyoruz. Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu günden beri, kendi güven ve rahatını, başka ulusların güven ve rahatlığında aramıştır. İnkılapçı Türk devletinde millî eğitim esasları şunlar olmuştur:

a) Bütün dünya milletlerini tanımak, anlamak, saymak,

b) Kapalı bir kültürde mahpus kalmayarak, insanlığın ortak kültür kaynaklarına gitmek,

c) Yurttaşlar arasında ırk, din, dil, sınıf farkı gözetmemek."

(Başaran, s.191)

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) , onun doğumunun 100.Yılına denk gelen, 1997 yılını HaHasan Ali Yücel'i Anma Yılı olarak ilan etmiştir. Hasan Ali Yücel'in Türk kültürüne ve Türk ulusuna yaptığı hizmetler, ulusal sınırlara sığmadı; insanlık dünyasına taşıdı. Bu nedenle Birleşmiş Milletler Hasan Ali Yücel'in hizmetlerini UNESCO aracılığıyla, tüm insanlığa yapılmış saydı. 1997 yılını, bu değerli insanı anma yılı olarak adlandırdı.

Kutu 4:

Başaran'ın Kızkardeşleri

Mehmet Başaran'ın güzel şiir yazdığı Köy Enstitüsü yıllarında anlaşılmıştı. Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ile ilk karşılaşmasında, ondan şiir okuması istenmişti. Okumak isterken çok heyecanlanmış ve hatta şiirin sonunu unutmuştur. Yardımına İsmail Hakkı Tonguç yetmiş ve cebinde sakladığı şiirin yazılı metnini ona vererek, tamamlamasını sağlamıştı. Daha sonra Bakan, onuna yanına çağırarak; şiirini çok beğendiğini, ama onu güzel okumanın da bir sanat olduğunu söyleyerek birlikte bunu öğrenmelerini önermişti. Tek tek vurgularıyla, öğretmeni gibi, ona şiirin nasıl okunacağını öğretmişti.

Bu konuşma sırasında onun kafasının karışık olduğunu ve kaygıları olduğunu da hissetmiş ve sormuştu. Gerçekten de Mehmet Başaran, yaşanan ikinci dünya savaşı koşullarında, fakir ana babasını Trakya köylerinde, kendisinden daha küçük iki kız bir erkek kardeşiyle yalnız bırakmış olmanın ezikliğini yaşıyordu. Şimdi bir de Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü'ne gidecek başarılı öğrenciler arasına seçilmişti. Onlara karşı haksızlık yaptığı, bu yolda devam etmenin bençilik olduğunu düşünüyordu. Bakan Hasan Ali Yücel uzun uzun düşündü :

- "İki kız kardeşim var demiştin değil mi?"
- Evet.
- "Bak evladım. Hemen bu gece babana mektup yazacak, kız kardeşlerinin Kepirtepe Köy Enstitüsü'ne götürmelerini benim istediğimi bildireceksin. Yarın müdür İhsan Kalabay'a telgraf çekçeğim ben de. Enstitü'ye alalım o kızları da kurtaralım Başaran. Keşke tüm köy kızlarını kurtarabilsek.. Unutma, izleyeceğim."

Beş altı yaşlarından beri kırdı bayırda işe koşulan kardeşlerimi düşündüm. Çocukluklarını bile yaşayamamışlardı. Oyun, eğlence bilmezlerdi. Dersleri iyi sayılırdı. Ah, enstitüye bir girebilseler, dersliklerde, işliklerde yüzlerine mkan gelse, bir şeyler öğrendikçe gözleri ışısaydı. Onlar da türkü söylese, halay çekseldi şenlik akşamlarında ...(...) Köye gittiğimde, ikisi de evlenmişti kızkardeşlerimin. Biri yakın köye gelin gitmişti. Büyüğü köydeydi. Az sonra, başı gözü sarılı karşıma çıktı. Kocasını dövünce baba evine kaçmıştı. Babam derin derin içini çekti : "Ah o Yücel baba, ah! Şu kızlar kurtulacaktı, ama yoksulluğun gözü çıksın. Zıyan ettik kızları, öğretmen olacaktı şimdi, sürünmeyeceklerdi böyle." (17)

Hasan Ali Yücel, öğrencilerle birlikte.. (Resim, <http://gkedeniz.blogspot.com/2012/02/hasan-ali-yucel.html> adresinden alınmıştır.)

Resim, <http://www.izmirdesanat.org/hasan-ali-yucel-sempozyumu-programi> adresinden alınmıştır.

Dipnotlar :

¹ Atatürk: **Atatürk'ün Bütün Eserleri**, C. 15, s.51-58, Kaynak Yayınları, İstanbul.

² Başar, Ahmet Hamdi: **Atatürk'le Üç Ay ve 1930'dan Sonra Türkiye**, s. 27-28, Ankara, 1981.

³ Coşkun, Alev: **Hasan Ali Yücel Aydınlanma Devrimcisi**, Cumhuriyet Kitapları, s.39-40, İstanbul, 2010.

⁴ Çıkar, Mustafa(aktaran): **Hasan Ali Yücel ve Türk Kültür Reformu**, s.58,, İş Bankası yayını, Ankara, 1997.

⁵ Buradaki Özdemir Nutku, Mümtaz Soysal ve Güzel Yücel Gier'e ait üç alıntı; **Aramızdan Ayrılışının 50. Yılında Hasan-Ali Yücel'den Günümüze Eğitim Bilim Kültür Politikaları Sempozyumu 25-26 Şubat 2011**, İzmir, Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınından alındı. Nutku; s.245, Soysal;72, Gier;47-48.

⁶ Kendisine çok güzel oyuncaklar getiren Erdal İnönü, oyuncakları alır, babasına teşekkür ettikten sonra " Ama ben annemi daha çok seviyorum" dermiş. İnönü, Erdal: **Anılar ve Düşünceler**, İstanbul, Doğan Kitapçılık, 2001. Günümüzde özel yetkili mahkemelerde yargılanan çoğu babanın, kızları tarafından ne kadar sevildiği görüldü. Öyle ki bu sevgi nedeniyle ziyaret günleri babası Tuncay Özkan'ı görmeye giden kızı okuluna devamsızlıktan ötürü belge aldı.

⁷ Yücel, Can: "Öldü", **İmce Dergisi**, Sayı:2, 1961.

⁸ Bu bölümdeki yazılar için kaynak: Çıkar, Mustafa: **Hasan-Ali Yücel ve Türk Kültür Devrimi**, Türkiye İş Bankası yayını, İstanbul, 1997.

⁹ Başaran, Mehmet: **Özgürleşme Eylemi Köy Enstitüleri**, s.29, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2003.

Makal, Mahmut: **Köy Enstitüleri ve Ötesi**, s. 65, Güldiken yayını, Ankara, 1997.

¹⁰ Barker J. M. vd.: **Türkiye Ekonomisi: Kalkınma Programı İçin Tahlil ve Tavsiyeler**, Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası raporu, Akın Matbaası, Ankara, 1951.

¹¹ Peker, Mümtaz: **Feyzullah Ertuğrul'la özel görüşme**, Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara, 1971.

¹² Tonguç, İ. Hakkı: **Eğitim Yolu ile Canlandırılacak Köy**, Remiz Kitabevi, İstanbul, 1947.

¹³ Peker, Mümtaz: Prof. Dr. Yakup Kepenek Enstitüye başladığı ilk yılda arkadaşları ile konuşulan dil bağlamında anlaşmakta güçlük çektiğini; fakat ikinci yılda tüm arkadaşlarının birbiri ile çok güzel bir şekilde Türkçe konuşarak iletişim kurmada başarılı olduğunu belirtti. **Özel görüşme, İzmir, 2011.**

¹⁴ Yücel, Hasan Ali: **Pazartesi Konuşmaları**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 3. Baskı, 2009.

¹⁵ Ertuğrul F.: **Özgürleşme Yolunda Unutulmuş Bir Uğrak**, Hasan-Ali Yücel Kenan Öner Davası, Güldiken Yayınları, Nisan 2000 s.11.

¹⁶ Çıkar, Mustafa: **Hasan-Ali Yücel ve Türk Kültür Devrimi**, Türkiye İş Bankası yayını, İstanbul, 1997.

¹⁷ Başaran M. : **Büyük Aydınlanmacı Öğretmenim Hasan Ali Yücel**, T.İş Bankası Kültür Yayınları 2.Baskı, Mayıs 2010 s.9

Genç İşgücü, Küreselleşme ve Çalışma İlişkileri

İpek HALVURT*

Bilgi toplumunun dönüşümde anahtar süreç olan küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan yoğun ve süreklilik kazanan işsizlik, özellikle ileri teknoloji ve rekabet koşulları nedeniyle sermayenin, üretimin daha ucuz yapılabildiği bölgelere kayması nedeniyle ortaya çıkmaktadır.⁽¹⁾ İşsizliğin en önemli sebebi işgücünün niteliğindeki eksiklik ve bilgi işçisi yetersizliğidir.⁽²⁾ Bütün bu gelişmelerin ışığında işsizlik, kendisini fakirlik, üretken olmayan istihdam biçimleri ve sosyal dışlanma olarak ortaya koymaktadır.⁽⁴⁾ Avrupa sosyal politika gündeminde sosyal dışlanma sorunsalında, güvencesiz ve a-tipik istihdam biçimlerinde artış şeklinde ifade edilen düzenli iş olanaklarından dışlanma, özellikle uzun dönemli işsizlik ve genç işsizliğinde artışın vurgulandığı işgücü piyasalarından dışlanma ile konut ve toplum hizmetlerinden dışlanma (etnik ve göçmen azınlıkların oluşturduğu banliyöler) olarak açıklanan üç ana unsurun ön plana çıkarıldığı, böylelikle sosyal dışlanma kavramının yoksulluktan çok öte yoksunlukları da içeren çok boyutlu bir kavram olduğu anlaşılmaktadır.⁽⁵⁾ Tüm dünya için işsizlik, sorunun küçük bir kısmıdır. 300 milyona yakın istihdam edilen genç çalışan yoksul kategorisinde kabul edilebilir. Bir başka deyişle, çalışan gençlerin %50'den fazlasının çalışan yoksul olarak (sıfır statülü çalışan) kabul edilmesi mümkündür.⁽⁶⁾ Tüm dünyada istihdam olanağına kavuşan gençlerin arasında kısa süreli çalışma, sosyal güvensizlikli çalışma durumları, ağır iş koşulları, gençlerin yetenek ve niteliklerinin işte kullanılmaması, kaliteli eğitim olanaklarına ulaşamama gençlerin işgücü piyasasına katılımının düşük olması yaygındır.⁽⁷⁾ Dünyada ve ülkemizde gençler arasındaki işsizlik oranının yüksek olmasının asıl nedeni, genç işgücünün niteliğindeki eksikliklerdir.⁽⁸⁾ Üstelik hem genç, hem kadın, özürli olmak bu duyarlılığı daha da arttırmaktadır. Yaş grubu itibarıyla kendisine özgü özellikler gösteren genç işsizlik, gerek ülkemizde gerekse diğer ülkelerde yaşanan işsizlik oranının daha üzerinde seyretmekte, genç işsizlik oranları yaklaşık olarak genel işsizlik oranlarının iki katı yüksek olmaktadır. İşgücüne katılımın artması, yüksek bir büyüme yakalamak için önemli bir faktördür. Ancak bu büyüme, eğitim-nitelik-verimlilik artışları ile paralellik sağlamadığı müddetçe, işgücüne katılımın tek başına artışının beraberinde işsizliği, yoksulluğu ve sosyal güvensizliği getirmesi kaçınılmazdır.⁽⁹⁾ Günümüzde "çalışma hakkı"⁽¹⁰⁾ bireylerin en önemli toplumsal hakları arasında sayılmaktadır. "Sosyal Devlet" kavramının en önemli öğelerinden biri, iş bulma sorununa devletin çözüm bulması gereğidir. Dünyada geri kalmış olan ülkelerde, genç işsizliğinin en önemli diğer nedeni yeterli sayıda istihdam ve iş alanı yaratılmamasıdır. AB üyesi ülkelerin hükümetleri de, son yıllarda kendileri için önemli bir sorun haline gelmeye başlayan işsizlik problemi karşısında çeşitli politikalar geliştirmek zorunda kalmışlar ve içinde bulundukları istihdam sorununun çözümünde uzun dönem işsizlik ve genç işsizliği ile mücadeleyi ön plana çıkarmışlar, sosyal devlet anlayışından uzak politikalar ve yasalar benimsemişlerdir. Arz yönlü politikalar, daha çok iş piyasasına arz olunan genç işgücünün niteliğinin yükseltilmesine yöneliktir. Bu bağlamda arz yönlü politikaların temel hedefi, eğitim ve öğretimi geliştirmek ve bunu çalışma hayatının ihtiyaçlarına karşılık verecek bir düzeye getirmek olmaktadır.⁽¹¹⁾ Talep yönlü politikalar ise daha çok işverenleri genç istihdamına yönleltmek ve genç istihdamını teşvik edilmesi amacıyla yöneliktir.⁽¹²⁾ Bütün bu politikalarla beliren çözüm yollarıyla⁽¹³⁾ amaçlanan, devletin bu konudaki sorumluluklarını sosyal devlet anlayışıyla bağdaşmaz bir şekilde bireye, sosyal taraflara, sivil toplum kuruluşlarına, yerel idarelere, bölgesel ve ulus ötesi topluluk devretmektir.⁽¹⁴⁾ Sosyal devlet anlayışında zaten hakem ve vaat eden devlet olmaları öteye geçemeyen geri kalmış ülkelere OECD ve AB Raporları ile işsizliği azaltmak için tavsiye edilen politikalar, yüksek kıdem tazminatı ödemelerinin azaltılması, kaldırılması, özel istihdam büroları aracılığıyla geçici çalışma (dönemsel çalışma) ve belirli süreli sözleşmelerle çalışma biçimine ilişkin sınırlamaların kaldırılması suretiyle bir

yandan çalışma mevzuatında esnekliğin artırılması, iş bulmayı kolaylaştıran aktif işgücü piyasası politikaları ve işsizlik sigortası yardımlarının iyileştirilerek çalışanlara yönelik korumanın/güvencenin geliştirilmesi, iş ve gelir güvencesi (güvenceli esneklik) arasında yaşam boyu eğitim yaklaşımı altında işçi ve işverenlerin ortak çıkarlarına dayalı esnek istihdam biçimlerinin yaygınlaştırılması gibi politikalar.⁽¹⁵⁾

Küreselleşme ve bilgi teknolojilerinin beraberinde getirmiş olduğu yoğun rekabet ve işsizlik, işverenlerin çekirdek işgücünün sayısını azaltmasına, ancak çevre işgücünün yani diğer bir deyişle a-tipik (standart-dışı) çalışanların sayısının artmasına neden olmaktadır. Klasik endüstri ilişkilerinde sendikaların üye tabanını, imalat sanayinde belirsiz süreli sözleşmeler ile ulusal işgücü piyasasında istihdam edilen ve tam süre ile çalışan erkek işçiler oluşturmaktadır. Bu durum her şeyden önce sendikaların hedef kitlesi olan imalat sektöründeki erkek işçi ve tüm işçilerde sayısal bir daralma yaşanmasına neden olmaktadır. Bu gelişmeler karşısında, tarım ve imalat sektörü daralırken, hizmetler sektörü gelişmekte, işin niteliksel özelliği ön plana çıkmaktadır.⁽¹⁶⁾ Hizmet sektöründe gözlemlenen gelişmeler ise çok daha karmaşıktır. Özel hizmet sektöründeki istihdamın dağılımı meslekler göre değişkenlik göstermektedir. Bir uçta bilişime ve araştırma-geliştirmeye odaklanmış, yüksek vasıflı, beyaz yakalı işçileri yüksek ücretler ile ve sıklıkla ulusal işgücü piyasasında istihdam eden ileri teknoloji şirketler yer alırken; diğer uçta, vasıfsız işçileri düşük ücretler ile ve sınırlı bir iş güvencesi ile istihdam eden geleneksel emek yoğun firmalar yer almaktadır. Ayrıca hizmet sektöründe, küçük ölçekli işletmelerdeki istihdamın artması, kısmi süreli, geçici ya da taşeron işçiliği gibi standart dışı istihdam biçimlerinin yaygınlaşması, kadının işgücüne katılım oranının artması da sendikal örgütlenme üzerinde negatif etki yapan gelişmelerdir.⁽¹⁷⁾ Yeni yaratılan işler ya çok yüksek nitelik ve vasıf gerektiren işlerde ya da genelde düşük ücretli hizmet sektöründe ortaya çıkmış (Kutuplaşma), özellikle kadınların, gençlerin ve göçmenlerin istihdamının artmasına hizmet etmiştir. Produktivitesi düşük, hizmet sektörlerinde istihdam olanağı bulunan bu grup genelde esnek istihdam biçimlerinde çalışmakta ya da tam gün esasına çalışmakla beraber elde ettikleri gelir yoksulluk sınırının altında kalmakta ve yoksulluk tuzağına düşmektedir.⁽¹⁸⁾ Bütün bu gelişmelerin Batı Avrupa'da sendika üyeliğinde 1970-1992 yılları arasında gözlenen azalmayı % 40 oranında etkilediği tahmin edilmektedir.⁽¹⁹⁾

İşgücünün yapısının karmaşıklasma ve kendi içinde parçalanmasıyla çıkarlar birbirleriyle çelişkili hale gelmektedir. Özellikle Avrupa Sendikaları tarihsel ve toplumsal nedenlerle tüm ücretlileri dolayısıyla işsizleri, emeklilikleri de temsil etmek misyonuna sahip olmuştur. Bu bağlamda sendikaların iş güvencesi, tam süreli ve belirsiz süreli iş sözleşmelerine dayalı klasik ve standart istihdam biçimleri üzerine konumlandıkları politikalar da işgücü piyasasında kutuplaşma ve yoğun parçalanmaları beraberinde getirmektedir. Eşit işe eşit ücret yaklaşımı, beyaz yakalı işçilerin ve profesyonellerin beklentilerini karşılamaktan uzak kalmaktadır. Bu bağlamda bir yanda güvenceli işlerde çalışanlar diğer yanda kadınlar, gençler, yaşlılar gibi bu tür sağlam güvencelerden yararlanmayan ikili bir işgücü piyasası ortaya çıkmaktadır. Standart dışı çalışma biçimlerinden biri olan kısmi çalışmada, sadece işverenin esneklik sistemi değil aynı zamanda çalışanın da seçimi rol oynamaktadır. Bütün bu tercihler, özellikle kadın ve genç işgücünde gözlemlenen ev sorumlulukları, eğitim, gelir desteği sağlamak, hizmet içi eğitimi sürekli öğrenme ve iyileştirme eksenini çerçevesinde kalıcı kılmak gibi gerekçelerle özel yaşam ve çalışma yaşamı arasında denge sağlanması bakımından kısmi istihdam türlerini arttırmaktadır. Özellikle nitelikli işgücü ve gençler arasında çalışma etiğinin içeriği de farklılaşmıştır. Boş zamana verilen değer artmakta, iş bazılarının zor bulunur bir meta bazıları içinse gözden çıkarılabilir ya da benimsenmesi için bazı özellikleri taşıması gereken bir meta haline gelmektedir. Ancak kısmi çalışmanın büyük bölümü hizmet sektöründeki marjinal işlerde ortaya çıkmakta bunlar daha düşük ücretler ve daha

* Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

güvencesiz koşullar sunmaktadır⁽²⁰⁾. Bütün bu gelişmeler, hem sendikal örgütlenmeyi zorlaştırmakta hem de sendikaların pazarlık gücünü zayıflatmaktadır. İşsizliği önlemeye yönelik yeni ekonomi anlayışına uygun arz ve talep yönlü bütün politikalar da, sendikaların toplu pazarlık güçlerini azaltmaktadır. Standart dışı çalışma biçimlerinin artması sendikaların tüm ücretlileri temsil etme görevlerini bir yana bırakarak öncelikle kendi üyelerinin çıkarlarını korumak gibi bir seçim yapmaları gibi çelişkili bir durumu da gündeme getirmektedir⁽²¹⁾.

Parçalanmış ve bölünmüş işler için işkolu sendikacılığı, hizmet sektöründeki küçük işletmelerde çalışanları kapsamaya uygun bir örgütlenme türü olmaktan çıkmakta, böylelikle küreselleşmeyle beraber rekabetçi ekonomilerin kurulması ve güçlendirilmek istenmesi, hem işgücünün esnekleştirilmesi ve verimlilik artışının anahtar bir çözüm olarak hükümet ve işletme politikası olarak benimsenmesini sağlamakta hem işyeri düzeyinde sosyal ilişkilere ağırlık verilmesini gerektirmek hem de ücret ve çalışma koşullarında bireyselleşmeye gidilmesine neden olmaktadır. Post-fordist akımlar, özellikle Japonya temelli yalın üretim uygulamaları, çalışanları işletme amaçlarıyla bütünleştirme esasını ön plana çıkarmış, artan rekabet, işletme için kaynakların tasarruflu kullanımını, kalitede artış sağlanmasının hedeflenmesini gerektirmiş, bireyselleşen işçi ve işveren ilişkileri çerçevesinde işçiler, çeşitli konsey ve komitelerde karar alma mekanizmasına katılmaya başlamış ve toplu iş ilişkilerinde aşağıda özetlenen gelişmeler yaşanmaya başlamıştır:

- Toplu Pazarlıklarda ağırlık merkezden işletme/işyeri yerel düzeyine kaymaktadır,
- Toplu iş ilişkilerde çatışmadan çok işbirliğini gerektirecek mekanizma ve süreçler ortaya çıkmaktadır. Grevler azalmakta ve pazarlık konuları karşılıklı işbirliğini geliştirecek yönde gelişmektedir,
- Ulusal/bölgesel düzeydeki ilişkilerden işletme/işyeri ve bireysel düzede ilişkiler, toplu çözümlerden esnek uygulamalara doğru geçiş yaşanmaktadır,
- Toplu pazarlık yöntem biçiminde tek tarafı ödüllü pazarlıklar yönünde bir eğilim gelişmektedir.

Yeni yapılanmalar karşısında çalışma ilişkilerinde yaşanan gelişime bakıldığında klasik iki yönlü (yani işçi-işveren taraflarından oluşan) toplu pazarlık yapısının yanında tek yanlı pazarlığın olduğu görülmektedir. Kollektif olandan, kollektif olmayan tek yönlü (tarafı) olan pazarlık ise; bireysel pazarlığı, çalışma kurallarından uzaklaşmayı ve sendikasılaştırılmayı hedefleyen insan kaynakları yönetimini ifade etmektedir⁽²²⁾. Diğer yandan, iki yönlü toplu pazarlıkta, sendikaların bir yandan pazarlık gücünün azalması ile ödüllü toplu pazarlığa yönelirken, diğer yandan işletme veya işyeri seviyesinde sendika-işveren işbirliği yönetişime geçildiği gözlenmektedir. Böylelikle çalışma koşullarının belirlenmesinde işletme düzeyinin önemi artmakta, işgücünde, üretim sisteminde, piyasaların yapılanmasında, organizasyon süreçlerinde, işgücünün çalışma şartlarında, emek araçlarında esnekleşme eğilimi başat bir eğilim olarak karşımıza çıkmakta, enformel sektörde işsiz kalma korkusu yaşayan çevre işgücü için kural dışılaşma eğilimi hakim olmakta, enformel ve kayıt dışı sektör giderek büyümektedir. Bu gelişmeler, çekirdek işgücü için ya standart uygulamalardan vazgeçilmesini ya da işkolu düzeyinde saptanan standartların, kazanılmış hak ve kuralların, işyeri düzeyinde esnekleştirilmesini gündeme getirmektedir. Ancak bütün bu gelişmeler, çalışanlar arası işbirliği ve dayanışmayı büyük ölçüde zedelemekte, sendikaların pazarlık güçlerini zayıflatmaktadır. Bu durum klasik sendikacılığın krizi olarak adlandırılmakla beraber işgücü piyasasında yer alan ve geleneksel sendika üyesine benzemeyenlerin örgütlenmesi ve çıkarlarının temsil edilmesi konusunda sendikalara yeni mücadele alanları da ortaya çıkarmaktadır. Böylelikle klasik sendikacılıktan farklı olarak, artık sendikalar, hem işletmelerin, kendilerinin, üyelerinin çıkarlarını dikkate alma yönünde hem de işletme yönetimiyle işbirlikçi, işletme yönetiminin tek tarafı kararlarına karşı klasik sendikacılıktan tamamiyle farklı pek çok alternatif politika üretme sorunuyla karşı karşıya bulunmaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sendikaların ilk temel işlevi sosyal demokrasiyi ve sosyal barışı sağlamaktır. Günümüzde bazı sendikalar, hem geleneksel üye tabanlarının, hem de potansiyel üyelerinin beklentilerini

kapsayan bir biçimde farklı arayışlara girmişlerdir. Bireysel ve uluslararası düzeyde birlikteliklere dayanan çözümler üretme kaygısını taşımaktadırlar. Bunun için, diğer sivil toplum örgütlerini tamamlayıcı ya da onları ledire geçerek alternatif politikalar üretme çabası içine girmişlerdir. Özellikle gençleri kavramayı amaçlayan bu girişimler etkili olmaktadır.

Günümüzde sendikaların toplumların ekonomik ve sosyal hayatında etkin bir role sahip olmaları, farklı etmenleri bir arada ele almalarına bağlıdır. Şöyle ki :

- ◆ İşverenin
- ◆ geleneksel üye tabanlarının
- ◆ farklı işçi kesimlerinin çeşitlenmiş ve farklılaşmış beklentilerini

uzlaştıran daha kuşatıcı bir karaktere bürünmesine bağlıdır. Bu, sendikaların, tek merkezci ve klasik sendikacılığın geleneksel mekanizmalarının, çeşitlenmiş işçi taleplerine ve işletmelerin küresel rekabetçi beklentilerine göre tekrar yapılandırılmasını öngörmektedir. Bazı sendikaların, sosyal-sivil diyalogu esas alan işletme düzeyinden, uluslararası düzeyde örgütlenmelere doğru kayan karma bir model yaratma arayışı içinde oldukları anlaşılmaktadır.

Günümüzde tüm sendikalar, genç işçilere yönelik politikalar da oluşturmaya çalışmaktadırlar. Sendikaların genç işgücü için bir çekim merkezi durumuna getirilmesi ve onların sendikal mücadeleye aktif katılımlarının gerçekleştirilmesi için gereklidir. Ekonomik ve sosyal politikalar, genç işgücünü iyi tanımak ve sorunlarını dikkatli analiz edilerek ortaya konulabilir. Bu noktada, genç işgücü için çekim merkezi olan sendikalar, işyeri kültüründe, dünya düzeninde ve işgücünün yapısındaki değişimlere daha kolay uyum sağlayabileceklerdir. Bu dönüşümü sağlayacak genç işgücünün yetiştirilmesinde ve nitelikli genç işgücünün yönetim kadrosuna getirilmesi sendika hareketine yeni açılımlar sağlayabilir. Ancak şunu da unutmamak gerekir: Küresel bir güç olan sermayeye karşı, ulusal ölçekte ve yerel örgüt yapıları içinde yürütülmeye çalışılan mücadelenin başasırı rastlantısal ve geçicidir. yoktur. Sendikal mücadelenin uluslar ötesi alanlara taşınabilmesi, uluslararası bütünleşmenin güçlendirilmesi zorunludur. Bu noktada ICFTU, TUC gibi büyük sendika merkezlerinin daha kapsayıcı ve evrensel çabaları dikkate değerdir. Onun için, sendikaların, bir ayağı uluslarda, bir ayağı uluslararası planda, sağlam zeminlere basması gerekir. Bu zeminleri oluşturacak olan da gençlerdir.

Dipnotlar

- (1) Gülay Toksöz, Uluslararası Emek Göçü, 1.b. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006 , s.56-76.
- (2) Adnan Mahiroğulları, "Genç İşsizliği ve Bilgi Toplumu", 2008. <http://www.ceis.org.tr/dergidocs/makale-15pdf>, (Ekim2008). s. 15-16
- (3) Mahiroğulları, s. 16-17.
- (4) Mahiroğulları, s.17.
- (5) Seyhan Erdoğan, "Sosyal Politikada Avrupalı Bir Kavram: Sosyal Dişlanma" Çalışma Ortamı Dergisi, sayı 75, s.4.
- (6) EU, "White Paper and Youth", 2009. http://ec.europa.eu/youth/whitpaper/index_en.html, (Mart 2009). s. 7.
- (7) Naci Gündoğan, "Genç İşsizliği ve Avrupa Birliğine Üye Ülkelerde Uygulanan Genç İstihdam Politikaları", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Yıl 5, Sayı 10 (2006), s.192-193
- (8) Gündoğan s. 200
- (9) Toksöz, s.200
- (10) Meryem Koray, Sosyal Politika, 2.b. Ankara: İmge Kitapevi, 2005, s.195-204
- (11) Gündoğan, s.205.
- (12) Gündoğan, s.205.
- (13) EU, "Making a European Area of Lifelong Learning a Reality", <http://www.kath.de/kbe/international/europabuerof/mittelung-LLL-eng.pdf>, (Mart 2009), s. 3- 4, 33.
- (14) Seyhan Erdoğan, "Avrupa Birliği ve Sosyal Politika", Genel-İş Emek Dergisi, Sayı 1 (2005), s.25.
- (15) İpek Köstekli, "Esneklik-Güvence Dengesi. AB Deneyimi ve Türkiye", TİSK Akademik Dergisi, Cilt 3, Sayı 6 (Eylül 2008), s.44
- (16) Aytül Çolak ve Ayhan Gençler, "Bilgi Çağında Çalışma İlişkileri", 2008. <http://www.bilgiyoneti.org/cm/pages>, (Ekim2008). s. 2
- (17) Çolak ve Gençler, s. 3
- (18) Süleyman Özdemir, Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti, Genişletilmiş 2.b. İstanbul: İTO Yayınları, 2007. s.238
- (19) Çolak ve Gençler, s. 3
- (20) Meryem Koray, Sosyal Politika, s. 193-213.
- (21) Meryem Koray, Değişen Koşullarda Sendikacılık, İstanbul: TÜSES Yayınları, 1994. s.76-84
- (22) Tekin Akgeyik, "Teknolojik Değişim, Postfordist Eğilimler ve Endüstri İlişkilerinde Yeni Arayışlar", Çimento İşveren Dergisi, (2003), s.13.

Kişiliğin Gerçek ve Sanal Yansımaları

Emine DURMUŞ*

Günümüzde cep telefonu, televizyon, bilgisayar, ipone, tablet, internet gibi teknolojik unsurların artan bir hızla, gündelik yaşamın her alanında kullanılmasıyla yaşanan çağ "teknoloji çağı", bu çağda doğanlar da "teknoloji kuşağı" olarak adlandırılmaktadır. Bu çağın çocuk ve gençleri, bilgi ve iletişim teknolojilerinin olduğu ortamlara doğmakta ve bu teknoloji ürünleri ile büyümektedirler. Ürünler, bireylerin yaşamlarını kolaylaştırdığı, pek çok işi ekonomik ve hızlı yapmayı sağladığı gibi, gençlerin ve çoğu yetişkinlerin akranları, arkadaşları, aile bireyleri ve sosyal çevreleri ile iletişimi kurmalarını da sağlamaktadır. Çağın vazgeçilmezi bu ürünler, bireylerin birbiri ile iletişim kurmak için kullandıkları bir yol olmasının yanı sıra, alışveriş yapmak, oyun oynamak, film izlemek, müzik dinlemek gibi eğlenme, arkadaşlar ile iletişim kurma, gruplara katılma, yeni insanlar tanıma, sohbet etme gibi sosyalleşme fırsatları da sunmaktadır (Uçanok ve ark., 2011). Bilişim teknolojileri ürünlerinden uzak durmak neredeyse imkânsızdır. Bu ürünlerden, cep telefonu, bilgisayar, internet günümüz bireylerinin temel ihtiyaçları arasındaki yerini çoktan almıştır. İçinde bulunduğumuz yüzyılın yaşam koşullarında teknolojiye uzak olmak, teknoloji ürünlerini kullanım bilgi ve becerisine sahip olmamak, okur-yazar olmamakla eş anlamlı görülmekte ve okur-yazar olmayan bireylerin maruz kaldığı güçlüklerle maruz kalmalarına neden olmaktadır. Teknoloji okur-yazarı olmamak, gündelik yaşamda pek çok işin yapılmasının güçleşeceği, gecikeceği, hatta yapılamayacağı anlamına gelmektedir. Artık üniversiteler, okullar tüm başvuru, kayıt, kabul ve yazışmalarını, bankalar hizmetlerini, basın bilgilerini, firmalar ürünlerini, devlet, askeri ve güvenlik birimleri neredeyse tüm hizmet ve işlemlerini teknolojiyi kullanarak gerçekleştirmekte ve hizmeti sundukları kitlelerin de bu ürünleri kullanım bilgi ve becerisine sahip olduklarını varsaymakta, beklemektedir.

Bilişim teknolojisi ürünleri bireylerin yalnızca gündelik yaşamlarında yapacaklarının şekil ve biçimini değiştirmekle kalmıyor, onların sosyal, duygusal, kişilerarası ve grup ilişkilerini de etkilebiliyor. Öyle ki bilişim teknoloji ürünleri ve internet, kişilerarası yüz yüze ilişki zorunluluğunu ortadan kaldırdığı, iletişimi kolaylaştırdığı için yüz yüze ilişkilerde zorluk yaşayan sosyal kaygılı, utangaç ve çekingen bireylere diğer insanlarla daha iyi ve daha yakın iletişim kurabilecekleri bir ortam sunmaktadır (Bargh ve McKenna, 2004; Kraut ve ark., 2002).

Sosyal yetersizlikleri nedeniyle evinden çıkmakta güçlük yaşayan, sosyal kaygısı yüksek, utangaç, çekingen olan ya da fiziksel durumları yüzünden toplumdan soyutlanmış kişilerin, sanal dünya olarak adlandırılan internet yoluyla, bazen faal bir sosyal yaşama sahip olabilmektedirler. Aslında bu tip özelliklere sahip bireyler için bu süreç yararlı da görünmektedir. Eğer, internet ortamında edindikleri sosyalleşme tecrübeleriyle, normal hayatlarındaki sorunlarını hafifletir ya da iyileştirebilirlerse, çekingen kişiler/kişilikler için, teknoloji (cep telefonu, internet) yolu ile iletişim iyileştirici sürece dönüşebilmektedir (Twenge ve Campbell, 2010). Benzer şekilde başkaları ile geçinmekte sorun yaşayan ve rekabeti seven narsist kişilik özelliğine sahip bireylerin, gerçek yaşamda arkadaş edinme güçlükleri de internet ortamında giderilmektedir. Bu durum narsist kişiliklerin internetteki sosyal paylaşım sitelerinde daha başarılı olmaları, daha sosyal görünmelerine neden olmaktadır. İnternetteki sosyal paylaşım sitelerinin yapısı, narsist kişilik özelliklerine sahip bireyin kendini tanıtmaya, istediği özellikleri ile sunma, gururunu okşayan fotoğraf ve bilgileri seçme (Twenge ve Campbell, 2010) ve çok fazla kişiyi arkadaş listesine ekleme gibi becerilerini ödüllendirir, sosyal ilişkilerdeki yetersizliklerini gizleyebilmektedir.

İnsan yaşamını kolaylaştırması açısından sayısız avantajlarının yanı sıra internetin doğru olmayan bilgilere ulaşma, güven ve gizliliğin kaybı, sanal bağımlılık (cyber addiction), çevrimiçi (online) ilişkiler, sanal zorbalık (cyberbullying), anti-

sosyal davranışları cesaretlendirme ve sosyal olarak kendilerini izole ederek yalnızlık hissini artırma gibi olumsuz sonuçlara yol açabileceği de öne sürülmektedir (Donchi ve Moore, 2004; Lee ve Leets, 2002). Araştırmalar, özellikle kişiliğin gelişmeye başladığı çocukluk ve ergenlik döneminde yoğun bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanıldığını (%86 ile %91), bu yoğun kullanımın olumsuz etkilerine ilişkin önemli bulgular sunmaktadır (Gross, 2004; Madell ve Muncer, 2004). Özellikle ergenlik döneminde kimlik kazanma sürecinde olan ergen bir gruba ait olma, grup onayını yitirme gibi içinde bulunduğu gelişimsel dönemde kazanılması beklenen gelişim görevlerine uygun şekilde davranarak bu tür araçları kullanma ve kendini bu araçları kullanım konusunda geliştirme ihtiyacıdır. Cep telefonuna, bilgisayara sahip olup olmama, sahip olduğu cep telefonu ve bilgisayarı markası, sahip olunan bu araçların teknik özellikleri, interneti kullanıp kullanmama ve bu teknolojik araçları kullanım açısından sahip oldukları beceri düzeyleri, ergenlerin yer aldıkları sosyal grup içindeki yerlerini tayin edebilmektedir (Uçanok, ve ark., 2011). Ayrıca bahsedilen teknolojik unsurların kullanım sıklığı, ergenlerin grup içindeki ilişkimi, olayları yakından takip edebilmeleri, grup içi dinamikten uzak kalmamaları ve dolayısıyla dışlanmamaları açısından büyük önem taşımaktadır. Artık cep telefonu ve internet ergenler için akran kültürünün önemli, vazgeçilmez bir parçası haline gelmiş durumdadır.

Bilişim teknoloji ürünlerinin kullanımını konu alan çalışmalar, bireylerin fiziksel temasta bulunmazlarsa da olumsuz davranışlara maruz kaldıklarını ve zarar gördüklerini belirtmektedir. Sanal zorbalık (Smith ve ark., 2008; Slonje and Smith, 2008) olarak tanımlanan bu zorba davranışlar bilişim teknolojileri yolu ile gerçekleşmektedir. Bireylerin gördüğü zarar bazen büyük psikolojik etkiler de yaratabilmektedir. Çalışmalar internette tacize hem hedef olan hem de bu türden taciz davranışları uygulayan ergenlerin, daha fazla stres yaşadıkları ve kendilerini daha üzgün hissettiklerini göstermektedir (Ybarra ve Mitchell, 2004a). İnternette olumsuz davranışlara maruz kalan bireyler kendilerine ait bilgiler başkalarına gönderildiği için kendini tehdit altında ve utanmış (Ybarra ve Mitchell, 2004b), öfkeli, kaygılı ve korku (Beran ve Li, 2005) hissettiklerini belirtmişlerdir. Buna ek olarak umutsuz olma, sıkıntı yaşama, okul korkusu, hem duygusal sorunlar yaşamaya, hem de duygusal sorunlar açısından riskli grupta yer alma (Raskauskas ve Stoltz, 2007), suçluluk, depresyon belirtileri gösterme, sapkın davranışlarda (delinquent behaviour) bulunma, eşyaya zarar verme, suça yönelik davranışlar gösterme, alkol, sigara ve madde kullanma oranının kullanmayanlardan belirgin şekilde farklı olduğunu (Ybarra ve Mitchell, 2004b) ortaya koymaktadır. Özetlenen bulgular, internetin zarar verici şekilde kullanımının suça karışma, depresyon, kaygı bozukluğu, duygusal ve sosyal gibi psikolojik sorunlara neden olduğunu göstermektedir.

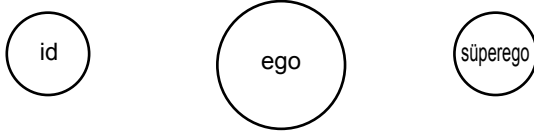
Peki, ne oluyor da insanlar bilişim teknolojileri, internet aracılığı ile başkalarına zarar vermekte ya da birilerinin tacizine maruz kalmaktadır? Bu sorunun cevabını vermek için öncelikle kişiliğin yapısına bakmak uygun olacaktır. İnsanın kişilik oluşumu ve gelişimini açıklayan farklı kuramlar, yaklaşımlar birbirini destekler ya da karşıt açıklamalar getirir de Freud'un psikanalitik kuramı, çoğu yaklaşıma temel oluşturmaktadır. Psikanalitik kurama göre en basit haliyle kişilik üç sistemden oluşmaktadır. Bunlar id (alt benlik), ego (benlik) ve süperego (üst benlik) dur. Bunlar kişiliğin farklı sistemleri olarak değerlendirilmekten çok, birbirini tamamlayan ve bireyin biyolojik (id), psikolojik (ego) ve sosyal (süperego) bölümlerini oluşturan, kişiliğin temel sistemleri olarak değerlendirilmektedir. İlk olarak kişiliğin temel sistemi olan id oluşmaktadır. İd, ruhsal aygıtın en eski parçasıdır, kalıtsal olarak gelen içgüdüleri içeren ve doğuştan var olan psikolojik eğilimleri tümünü oluşturmaktadır. Tümünden bilinçdışıdır ve bilinçdışı süreçlerdeki kurallar, daha doğrusu kural dışlıklar geçerlidir. Dış dünya ile bağlantısı yoktur, zaman ve yer kavramı tanımaz. Alt benlikte (id) cinsel ve saldırganlık dürtülerinin enerjileri yatar ve benliğin yardımı

* Yrd.Doç.Dr.İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı

ile bu dürtülerin boşalımı sağlanabilir. İd ile dış dünya arasında arabulucu görevini yüklenen yapıya ego (benlik) denilmektedir ve görevi yaşamın sürdürülmesidir. Egonun temel işlevi uyumdur. Bu uyumu yaparken ego, bir yandan organizma içindeki ilkel dürtüsel güçlerle, bir yandan çevresel koşullar ve gerçeklerle; bir yandan da süperegonun istekleri arasında uzlaşma sağlamak zorundadır. Çocukluğun ilk dönemlerinde organizma daha çok acıdan kaçma ve haz ilkesinin etkisindedir ve gereksinimlerinin hemen doyurulmasını bekler. Oysa zamanla gelişen benlik (ego) zamanla neyin, ne zaman ve nerede doyurulacağına karar verir, dürtüleri ve gereksinimleri erteleme ve bekleme gücünü kazanır. Yani alt id'in haz ilkesine karşılık, egoda gerçeklik ilkesi hâkimdir. Çocukluk yıllarında ana-baba ve toplumsal değer yargılarını içeren benliğin ayrıışan özel yapısı süperego adını almaktadır. Çocuk ikinci yaşından itibaren çevreden gelen iyi-kötü ve doğru-yanlış değer yargılarını anlamaya çalışır, anne-baba ya da diğer önemli büyüklerin neyi beğendikleri ya da beğenmediklerini ayırt edebilir. Korku ve utanç duyguları üst benlik (süperego) gelişiminin öncüleridir. Kişi yasak olarak benimsemiş olduğu herhangi bir düşünce ya da eylem gerçekleştirirse kendini suçlu hisseder ve bu duygunun derinliği üst benliğin gücünün göstergesidir. Cezalandırıcı ve suçlayıcı süperego ruhsal bozukluğun nedeni olabileceken, gevşek bir süperego da bireyin toplumda uyumsuzlukla karşılaşmasına neden olabilmektedir (Akvardar ve ark., 1997; Burger, 2006; Freud, 1994; Öztürk, 1989).

İnsan davranışlarının çoğunu yaşam ve cinsellik içgüdü-süne bağlayan Freud'a göre sağlıklı bireylerde, bu sistemlerin her üçünün de sağlıklı gelişmesi gerekmektedir. Sağlıklı bir kişiye güçlü benlik (ego), alt benlik (id) ya da üst benliğin (süperego) kişilik üzerinde aşırı kontrol sahibi olmasına izin vermez (Burger, 2006). Yani sağlıklı bireyde güçlü olan kişilik sistemi egodur (şekil 1).

Şekil: 1

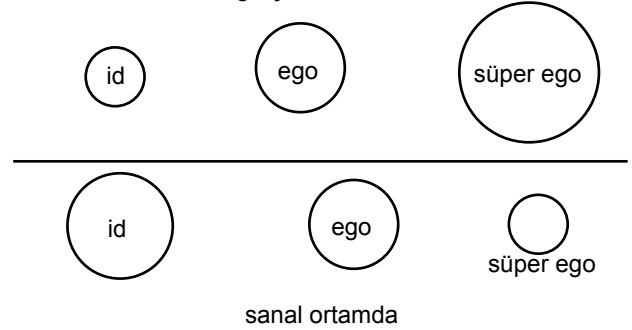
Sosyal yaşamda, toplumda kabul görmek, başkalarının onayını almak, topluma yüksek uyum içinde olmak amacını gerçekleştirebilmek adına süperego, ego'dan daha güçlü duruma geçebilmektedir. Çocukluk yıllarında ana-babanın onayını alan, yetişkin yıllarında da toplumsal değer yargıları açısından takdir toplayan bu yaklaşım doğuştan gelen içgüdüleri (cinsellik, saldırganlık gibi), bilinç dışını, yani id den gelen enerji ve mesajı yok saymayı ya da göz ardı etmeyi seçebilmektedir. Birey toplumun onaylamadığı ve yasakladığı düşünce ve eylemlerden uzak kalarak suçluluk duygusundan kendini koruma çabasında olabilmektedir. Toplumun onayını aldığı, suçluluğu azalttığı ve toplumsal değer yargılarını desteklediği kişi süperegonun baskın olması toplumsal kabul görse de, bu Freud'un sağlıklı kişilik yapısına uygun değildir.

Sağlıklı bireyde güçlü bir egonun varlığı beklenirken, ego gücü oluşmamış bireylerde bazen egonun görevini süperego ya da id üstlenebilmektedir. Gerçek yaşamda sağlıklı olan bu mekanizma, sanal ortamda tam tersine işleyerek, sağlıklı bir başka mekanizmaya dönüşebilmektedir. Yani gerçek yaşamda kişilik üzerinde aşırı kontrole sahip süperego yerini bu kez id'e bırakabilmektedir. Toplumdan kabul, onay ve takdir görmek için vazgeçilen saldırgan, cinsel içgüdüler, sanal ortamda id'in kişilik üzerinde aşırı bir kontrole sahip olmasıyla kontrolsüz bir şekilde ortaya çıkabilmektedir ki, bu kez kişiliğin baskın olan sisteminin adı olmaktadır (şekil 2).

Toplumun onaylamadığı, kabul görmediği, suçluluk ve utanç duygularına neden olan düşünce ve eylemler gerçek yaşamda ortaya çıkmadığında, bu eylemler toplumsal baskının etkisinin ortadan kalktığı sanal ortamda daha belirgin şekilde ortaya çıkabilmektedir. Yani internet ortamı özellikle ego gücü oluşmamış bireyler için bilinçdışı kuralların geçerli olduğu, toplumca onaylanmayan, sorunlu eylem ve duyguların ortaya çıktığı bir ortama dönüşebilmektedir.

Sosyal yaşamlarında bireyler toplum tarafından kabul görme beklentisi taşırlar, sanal ortamda da bu beklentiler, sosyal paylaşım sitelerinde karşılığını bulur. Bu nedenle bu tür sitelerde insanlar gerçek yaşamlarında olduklarından daha iyi kimlikler seçme ve gösterme eğiliminde olurlar. Sosyal paylaşım siteleri aracılığı ile bireyler, oldukları kişilikleri değil, olmak istedikleri özellikteki bireylerin özelliklerini sunmakta, sergilemektedirler. Böylece internet ortamı bireylerin, olmadığı kişi olmasını kolaylaştırarak, hayal dünyası ilkesinin, gerçeklik ilkesinin yerini almasına neden olmaktadır (Twenge ve Campbell, 2010).

Şekil: 2
gerçek ortamda

Sonuç olarak, bilgi ve iletişim teknolojisi ürünleri ile büyüyor olmak ve bu ürünleri sosyalleşme amacıyla yoğun kullanmak zaman içinde gerçek kişiliğin yerine geçen sağlıklı kimlik ve yapılar dönüşebilmektedir. Sosyal paylaşım siteleri sosyalleşmenin şeklini değiştirirse de gerçek sosyal yaşam ve diyaloglardan kopardığı için, sağlıklı bir sosyal yaşam standardı da oluşturabilmekte, ilişki ve iletişimi yapay ve gerçek dışı hale dönüştürebilmektedir. Ayrıca bu sanal ilişkiler gelişimin erken dönemlerinde kimlik ve kişilik gelişimini etkilediği gibi ego gelişimini ve egonun kişilik üzerindeki gücünü de zayıflatabilmektedir. Ego gücü gelişmemiş bireylerin sahte kimlikler yolu ile internet ortamında tehlikeli olması, kabul görmeyen sorunlu davranışları sergilemesi kaçınılmaz hale gelmektedir. Sağlıklı gelişen ve oluşan kişilik özelliklerinin etkisi sanal ortamda, yalnızca gerçek ortamda olduğundan farklı biçimlerde kendini göstermekte, yok olmamakta hatta belki daha da artmaktadır.

KAYNAKLAR

- Akvardar, Y. ve ark. (1997). *Psikanalitik Kurama Giriş*, Mepev yayınları, İstanbul.
- Bargh, J. A. ve McKenna, K. Y. A. (2004). The Internet and Social Life, *Annual Review Of Psychology*, 55, 573-590.
- Beran, T. ve Li, Q., (2005). Cyber-harassment: A Study of A New Method For An Old Behavior. *Journal of Educational Computing Research*, 32 (3), 265-277.
- Burger, J.M (2006). *Kişilik*, kaktüs yayınları, İstanbul.
- Donchi, L. ve Moore, S., (2004). It's a Boy Thing: The Role of the Internet in Young People's Psychological Wellbeing. *Behaviour Change*, 21 (2), 76-89.
- Freud, S.(1994) *Psikanaliz Giriş Dersleri*, (Türkçe: Selçuk Budak). Öteki Yayınevi: Ankara.
- Gross, E. F. (2004). Adolescent Internet Use: What We Expect, What Teens Report. *Applied Developmental Psychology*, 25, 633-649.
- Kraut, R. (2002). Kiesler, S., Boneva, B., Cummings, J., Helgeson, V. ve Crawford, A., Internet Paradox Revisited. *Journal of Social Issues*, 58 (1), 49-74.
- Lee, E. ve Leets, L., (2002). Persuasive Storytelling by Hate Groups on Online. *American Behavioral Science*, 45, 927-957.
- Madell, D. ve Muncer, S.,(2004). Back From The Beach But Hanging on The Telephone? English Adolescents' Attitudes and Experiences of Mobile Phones and The Internet. *Cyberpsychology and Behavior*, 7(3), 359-367.
- Öztürk, O.M., (1989). *Psikanaliz ve Psikoterapi*. Evrim Kitabevi, İstanbul.
- Raskauskas, J. ve Stoltz, A. D., (2007). Involvement in Traditional and Electronic Bullying Among Adolescents. *Developmental Psychology*, 43, 564-575.
- Slonje, R. ve Smith, P. K., (2008). Cyber-Bullying: Another Main Type of Bullying? *Scandinavian Journal of Psychology*, 49, 147-154.
- Smith, P.K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S. ve Tippett, N. (2008). Cyberbullying, its Nature and Impact in Secondary School Pupils. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49, 376-385.
- Twenge, J.M ve Campbell, W.K. (2010). *Asrın Vebası Narsizm İlleti*, Kaktüs psikoloji, İstanbul.
- Ucanok, Z., Karasoy, D., Durmuş, E. (2011). Yeni Bir Akran Zorbalığı Türü Olarak Sanal Zorbalık: Ergenlerde Yaygınlığı Ve Önemi. TÜBİTAK 108K424, Araştırma Raporu, Ankara: (2011).
- Ybarra, M. L. ve Mitchell, K. J., (2004a). Online Aggressor/Targets, Aggressors and Targets: A Comparison of Associated Youth Characteristics. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45, 1308-1316.
- Ybarra, M. L. ve Mitchell, K. J. (2004b). Youth Engaging in Online Harassment: Associations with Caregiver-Child Relationships, Internet Use, and Personal Characteristics. *Journal of Adolescence*, 27(3), 319-336.

Tuna Mergin'le Söyleşiler - 2

Hoş Geldin Minik Dev Adam

Erdoğan BOZBAY

Sevgili Tuna;

Helâl olsun sana bacaksız. Sonunda yaptın yapacağını. Bu yaştan sonra saat hesaplarını tekrar anımsamamız için elinden geleni ardına koymadın ya pes doğrusu. Günde 24 saat, saatte altmış dakika, dakikada altmış saniye olduğunu kabaca biliyorduk. Ama bir günde 1440 dakika, 86.400 saniye olduğunu keyifli bir zor kullanarak sen öğrettin bana. Senin gelişin söz konusu olmasa, bir ayda 2.592.000 saniye, dokuz ayda 23.328.000 saniye olduğunu hiçbir kuvvet öğretemezdi bana. Tabii bunların yanı sıra bir şeyi daha öğrettin bana. Sabretmeyi. Her sabrın sonunda muhteşem bir ödülün bizi beklediğini.

Öyle ya da böyle günleri dakikaları tüketmeyi öğrendik derken bir bayram günü akşamüzeri, dünyaya gelmeye niyetlenişinle ilgili ilk sinyalleri doğaldır ki ilk annen fark etti. Telefonlar, aleracele giyinmeler, üçer beşer inilen merdivenler derken kendimizi ToBB hastanesinin doğum katında buluverdik. Doktor teyze tarafından haberli oldukları için hastanede tüm önlemler önceden alınmıştı. Gerekli ölçüm, kontrol, dinlemelerin ardından bizler için geçmek bilmeyecek en uzun geceyi yaşamaya koyulduk. Mutlak bir sessizliğin içinde tek duyulan ses, senin minik bedeninden çıkıp bütün odayı dolduran kalp atışlarındı. Zaman zaman hızlanan zaman zaman yavaşlayan kalp atışların.

Görevlilerin; **“Her şey kontrolümüz altında. Siz lütfen aşağıdaki odada dinlenmeye çekilin. Önümüzdeki zorlu saatler için enerji depolayın.”** Evet, bu sözlerle biraz sakinleşmiş görünerek babaannemle birlikte sözüm ona dinlenmeye çekildik. Gözden kaybolduk demek daha doğru olur. Sabaha değin kaç kez uyandığımızı, birbirimize kaç defa saati sorduğumuzu anımsayamıyorum. Kısa aralıklı uykuya dalışlarda cebelleştığımız karabasanlar, sabaha kadar susmayan köpek ulumaları da işin cabası.

Tam biraz dalar gibi olmuşuz ki, babanın telefonuyla irkilerek fırladık yataklarımızdan. **“Hayriye saat üçten beri sancılar çekiyor. Her ikisi de çok çabaladılar ama Tuna'nın kalp atışları yavaşladığı için acele sezeryana götürdüler. Bir saate kadar dönerlermiş. Ben de doğuma giriyorum.”**

İtiraf etmeliyim ki, babanın senin doğumuna tanıklık etme yürekliliğini gösterebileceğine hayatta inanmazdım. Hem de bir elinde kamera, diğerinde fotoğraf makinesi olacağına, senin dünyaya merhaba dediğin anları ölümsüzleştireceğine ihtimal bile ver-

mezdim. Gerçekten, bir saat kadar sonra beklenen haber babandan geldi. **“Tuna bebeğimiz dünyaya geldi. Her ikisinin de sağlığı çok iyi !”** Sözlerin devamını duyamadık, belki de algılayacak durumda değildik. Elimiz ayağımız boşalır gibi oldu. Bir anda telefon almacından giren mutluluk sözcükleri bütün bedenimizi kuşatıvermişti. Babaannemle konuşurken sadece gözlerimizi kullandığımızı anımsıyorum. Daha sonra onları da kullanamadığımızı itiraf etmeliyim. Mutluluk gözyaşları, gönül gözümüz dışında tüm iletişim araçlarımızı geçici bir süre devre dışı bırakmıştı.

Daha sonraları öğreniyoruz ki, doktor teyzeyi bile yanıltmışsın sevgili Tuna. 4.413 kilogram ağırlığınla 55 santimin üzerindeki boyunla doğumuna tanıklık edenleri şaşırtmışsın sevgili torunum. Bu şaşıranlar kervanına bizler de katıldık tabii. Sözüm ona seni Nazım'ın şiirindeki gibi, **“Hoş geldin Bebek”** dizeyi karşılamaya hazırlanmışım ki acele bu dizeyi, şairinden ötür dileyerek, **“Hoş geldin küçük dev adam, yaşamak sırası sende.”** Olarak değiştirdim. Evet sevgili Tuna Mergin'im, dilerim yalnızca fiziğinle değil, sağlam kişiliğin, dik duruşunla da dev adam olmayı sürdürürsün. Adın seni, sen adını yücelterek sağlıklı, huzurlu, keyifli, şansın seni hiçbir koşulda terk etmediği uzun bir yaşam sürdürürsün. Hoş gedin minik dev adam, ailemize, toplumumuza, insanlığa hoş geldin!

Deden

(*) Şu rastlantıya bak sevgili Tuna, bilgisyara taktığım mp3 te şu an annemle babanın nikâhındaki parça çalıyor. Eleni Karaindrou'nun Theo Angelopulos'un "Arıcı" filmi için yaptığı fon müziği!

İŞ MÜFETTİŞLERİ DERNEĞİ KONGRE VE ÖDÜLLERİ

İş Müfettişler Derneği, her yıl Çalışma Yaşamı Kongresi düzenliyor. Türkiye'de çalışma yaşamından karşılaşılan önemli sorunların ele alındığı paneller ile çalışma yaşamına önemli katkılarda bulunuyor. Bu kez, Kongre ile beraber "Çalışma Yaşamına Katkı Verenlere Ödül" verilmesi uygulamasına geçildi. Bu ödüllerden biri de "kurumsal" düzeydeki katkıları dolayısıyla Fişek Enstitüsü'nün oldu.

Başkan İlhan Tuncer, ödül konuşmasında, hem derneğin ilkelerini ve hem de ödül uygulamasının gerekçelerini açıkladı. Şöyle dedi:

Değerli Konuklar

IV. Çalışma Yaşamı Kongresine hoş geldiniz.

İş Müfettişliği, çalışma yaşamının içinde olan, denetim görevinin yanı sıra, işçisi ve işvereni ile birlikte, onların sorunlarını, kişisel dertlerini, sevinçlerini beraber yaşayan uluslar arası örgütlenmiş bir meslektir.

Çalışma yaşamı ile iç içe olan iş müfettişlerinin örgütü İş Müfettişleri derneği de bu alan içinde aktif olarak yerini almakta olup, almaya devam edecektir.

İŞ MÜFETTİŞLERİ DERNEĞİ

Bu bağlamda iş müfettişleri derneğinin vazgeçilmez ilkeleri bulunmaktadır.

İş Müfettişleri Derneği üniversitelerimizin çalışma yaşamı ile ilgili Akademik çalışmaları içinde aktif olarak yer almalıdır.

İş Müfettişleri Derneği emeği korumak bağlamında sosyal taraflarla çalışma yaşamının içinde yer alacaktır.

İş Müfettişleri derneği üyelerinin bir emekçi olduğu bilinciyle onların haklarını korumak için her türlü yasal çerçevede eylemsel olarak katkıda bulunacaktır.

İş Müfettişleri derneği altını çizerek söylüyorum, kesinlikle güdümlü dernek olmayacaktır.

Sayın konuklar,

Çalışma hayatı ile iç içe olan derneğimiz tabii ki emeğe yönelik ödül törenleri de düzenleyecektir. Derneğimiz "1. ÇALIŞMA YAŞAMINA KATKI ÖDÜLLERİ" adı altında üç dalda ödül vermeyi kararlaştırmıştır.

İş Müfettişleri Derneğinin önümüzdeki yıllarda da emeğe yönelik ödül törenlerini devam ettirmesi dileğiyle, tüm konuklara katılımları nedeniyle teşekkür ediyor, saygılarımı sunuyorum.

14.01.2012 TARİHİNDE DERNEK GENEL MERKEZİNDE YAPILAN SEÇİCİ KURUL TOPLANTISI SONUCU 28.04.2012 TARİHİNDEKİ İŞ MÜFETTİŞLERİ DERNEĞİ'NİN 14. KURULUŞ YILDÖNÜMÜNDE AŞAĞIDAKİ KATEGORİLERDE ÇALIŞMA YAŞAMINA KATKI ÖDÜLLERİ VERİLMESİ KARARLAŞTIRILMIŞTIR.

1- YAYIN (ESER) ÖDÜLÜ:

Çalışma yaşamı alanında katkı veren dergi vb. sürekli yayınlar ile kitap vb. yazılı çalışmalara verilir.

Çalışma ve Toplum Dergisi : 2004 yılından buyana çalışma yaşamına katkıları ve bu alanda hem akademisyenleri hem de uzmanların yazılarını bir araya getiren, uluslararası bilimsel yayınlar kategorisinde kabul edilmiş bir dergi olması nedeniyle verilmiştir.

2- SENDİKA VE SİVİL TOPLUM ÖDÜLÜ:

İşçi ve işveren sendikaları ile çalışma yaşamı alanında var olan dernekler, vakıflar vb. sivil toplum örgütlerine verilir.

Fişek Enstitüsü : İş sağlığı ve güvenliği alanında uzun yıllardır hem yayınsal hem de çeşitli proje ve çalışmaları nedeniyle verdiği katkı nedeniyle verilmiştir.

3- EMEK ÖDÜLÜ :

Çalışma yaşamında sosyal haklar, iş sağlığı ve iş güvenliği alanındaki uzun yıllar emek vermiş akademik ya da diğer alanlarda katkıda bulunmuş, somut çalışmaları olan kişilere verilir.

Prof. Dr. MESUT GÜLMEZ: Sosyal hakların gelişimine hem akademik ve yazınsal çalışmaları ve hem de bu alanın gelişimine yaptığı yol göstericiliği nedeniyle verilmiştir.

4- BASIN ÖDÜLÜ :

Yazılı veya görsel basında, çalışma yaşamı ile ilgili konularda, haber ya da program yapan, yahut köşe yazarlığı yapan yazılı ya da görsel basın mensuplarına verilir. Ancak bu konuda görüş birliğine varılamadığından bu sene basın ödülü verilmesinden vazgeçilmiştir.

**İŞ MÜFETTİŞLERİ DERNEĞİ
YÖNETİM KURULU**

İş Müfettişleri Derneği'nce Vakfımızca Sendika ve Sivil Toplum Ödülü Dalında "Çalışma Yaşamına Katkı" ödülü verildi.

ÇOCUK İŞÇİLİKLE MÜCADELE GÜNÜ

Her yıl 12 Haziran günü "Dünya Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Günü" olarak anılıyor. Bu yıl Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı, Kavaklıdere Kuşulu Park'ta Çankaya Belediyesi'nin katkılarıyla sergi ve kermes açtı. Çevre halkının ilgiyle karşıladığı iki günlük etkinlik "çocuk emeğine karşı" eylemi tanıtmak ve ilkelerimizi anlatmak için bir fırsat oldu.

Aynı gün, Prof. Dr.A.Gürhan Fişek, NTV-gece haber'in konuğu oldu. Dünya Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Günü dolayısıyla, Türkiye'de çocuk işçiliğiyle mücadelenin durumu ve önündeki engelleri anlattı. Konuşmasının özeti şöyle:

"Çalışan çocuklar, çok değişik sektörlerde çalışmaktadırlar. En çok da tarım alanında çocukların istihdam edildiğini görmekteyiz. Hele kız çocukları açısından konuya yaklaşırsak bu daha da geniş bir kitleyi kapsar. Çocuklar genellikle gözlerden uzakta çalışırlar. Onun için de toplum onları görmez, gönlünden de uzak tutar. Bu konuda kamuoyu duyarlılığı ancak büyük çabalardan sonra uyandırılabilir."

Bugün dünya çocuk işçilikle mücadele günü... Onun için Türkiye'de bu konudaki mücadelenin tarihine de gözatmak gerekir. İlk kırılma noktası 1979 yılında, Uluslararası Çocuk Yılı etkinlikleri dolayısıyla yaşanmıştır. Üike çapında, toplantılar, yayınlar ile çocuk haklarına ve bu arada çalışan çocukların sorunlarına değinilmiştir. İkinci kırılma noktası, 1992 yılında Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından başlatılan Çocuk Emeğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Projesi'nin (ILO/IPEC) başlatıldığı 6 ülkeden biri olmamız dolayısıyla yaşanmıştır. Başta Çalışma Bakanlığı, işçi ve işveren sendikaları ve gönüllü örgütler olmak üzere, konuyla ilgili tüm kesimlerin katılımı ve zaman zaman ortak çalışmalarıyla, etkili bir mücadele ortaya konulmuştur. Üçüncü kırılma noktası ise, sekiz yıllık kesintisiz eğitimin başlatılmasıdır. 2000'lere doğru

Resim, <http://www.google.com/imgres?hl=tr&sa=X&biw=1304&bi> adresinden alınmıştır.

işler kavramı kaldırılmıştır. Halbuki bu kapsamda çocukların, bu işlerde 18 yaşına kadar çalıştırılmasına izin verilmemekteydi. Yeni yasaya göre, "özel politika gerektiren gruplar" arasında eğer çocuklar da sayılırsa, onlar için bir yönetmelik çıkarılacaktır.

4+4+4 olarak kamuoyuna malolan Eğitim Reformu Yasası'nda da, ilk dört yıldan sonra yaygın eğitim bir olanak olarak sunulmaktadır. Demek ki, çocuklar, artık 10 yaşında çıraklık okullarına gidebileceklerdir. Şu anda, belirli ölçülerde, kontrol altına alınabilmiş olan, çocuk işçilik (ve çıraklık) sorunu, önümüzdeki günlerde, daha derinleşecektir.

Çocuk işçilikle mücadele edebilmek için, neden çocukların, erken yaşta çalışma yaşamına yöneldiklerini irdelemek gerekir. Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) belirlemelerine göre, çocukların okuldan kopuş nedenleri arasında, yüksek okul harcamaları gelmektedir. Yeni eğitim yaşamıza göre, ilkokulda 4 yıl okuyan çocuklara, yaygın

eğitim olanağı tanınmıca; bu harcamalarla baş edemeyen aileler, çocuklarını örgün eğitimden alacak ve erken yaşta çalışmaya yollayacaklardır.

Yapılması gerekenlerin başında sosyal politika önlemlerine başvurulması gelmektedir. İstihdamın artırılması, sosyal adalet, insanca yaşayabilecek gelir düzeyi, parasız (ve masrafsız) eğitim bu önlemlerin içinde en önemlilerindendir. Yine başta savunulması gereken, 4+4+4 şeklindeki kesintili eğitim yerine, 12 yıllık kesintisiz eğitimin uygulamaya konulmasıdır."

Nejla Osseiran - İstanbul (Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Fotoğraf Yarışması, Renkli Baskı, 1. Ödül, 2009)

İKİ DAKİKA DÜŞÜN

Tehlikeyi Tanıyalım

Taşlama Makinası ile Çalışma

Mustafa TAŞYÜREK*

(mustafatasyurek@fisek.org.tr)

Durum: Bir çelik dökümhanesinde çalışan işçi, "dökümü yapılan ürün üzerinde kusurlu yeri taşlama makinası ile kesmektedir.

Döküm işçisinin bu çalışma sırasında karşılaşılabileceği tehlikeleri tanımlayabilir misiniz ?

Neler Olabilir ?

1. Gözüne kıvılcım veya parçacıklar girebilir
2. Kıvılcımdan veya fırlayan parçacıktan yüzü yaralanabilir
3. İş elbisesinde ve cildinde yanıklar oluşabilir.
4. Kulak koruyucusunun uygun kullanılmaması durumunda işitme kaybı oluşabilir.
5. Uygun maskenin seçilip uygun takılmaması sonucu solunum yolları hastalıkları oluşabilir.
6. Tekrarlanan hareketler ve titreşimden kaynaklanan parmak, el ve bilek rahatsızlıkları oluşabilir
7. Eğilerek çalışmaktan kaynaklanabilecek bel iskelet sistemi rahatsızlıkları, bel sorunları oluşabilir.
8. Taşlama makinasının kordonunun kıvılcımlardan korunamaması durumunda, kordon hasarından kaynaklanabilecek elektrik çarpmasına maruz kalabilir.

> Yanıtı 10. sayfada

* Kim. Müh., İş Sağlığı+İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı
Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi (1978-1985)
İş Güvenliği Uzmanı (A Sınıfı Sertifikalı)
Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Denetim Kurulu Üyesi

ÇALIŞMA ORTAMI DERGİSİ BİLİMSEL DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Şeyda AKSEL
Prof. Dr. Yasemin GÜNAY BALCI
Jeom. Erdoğan BOZBAY
Prof. Dr. Ayşen BULUT
Ecz. Dr. Ayçe ÇELİKER
Prof. Dr. Murat DEMİRCİOĞLU
Prof. Dr. Necati DEDEOĞLU
Dr. Seyhan ERDOĞDU
Mak. Y. Müh. Aykut GÖKER
Prof. Dr. Bahar GÖKLER
Dr. Uğur GÖNÜL
Prof. Dr. Güler Okman FİŞEK
Prof. Dr. A. Gürhan FİŞEK
Prof. Dr. Hamit FİŞEK
Prof. Dr. Kurthan FİŞEK
Oya FİŞEK
Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI
Prof. Dr. Ali Esat KARAKAYA
Prof. Dr. Müge ERSOY KART
Prof. Dr. Muammer KAYAHAN
Prof. Dr. Ahmet MAKAL
Prof. Dr. Ferhunde ÖZBAY
Prof. Dr. Nevzat ÖZGÜVEN
Prof. Dr. Şerife Türcan ÖZSUCA
Mümtaz PEKER
Prof. Dr. Sarper SÜZEK
Kim. Müh. Mustafa TAŞYÜREK
Dr. Engin TONGUÇ
Prof. Dr. İsmail TOPUZOĞLU
Mim. Y. Müh. Cihat UYSAL
Prof. Dr. İsmail ÜSTEL
Dr. Ecz. Leyla ÜSTEL

ÇALIŞMA ORTAMI DERGİSİ BİLİMSEL DANIŞMA KURULU'NUN YİTİRDİĞİMİZ AMA HEP ARAMIZDA OLAN ÜYELERİ

Doç.Dr. Ömer Tunç SAVAŞÇI
Prof.Dr. Cahit TALAS

İÇİNDEKİLER

- **ÇOCUK HABER**
Adalet ve Çocuk 2
Servet GÜN
- **BASINDAN**
10 Yılda 10 Bin İşçi Öldü..... 3
11 İşçinin Çadır Yangını Davası 17 Temmuz'da 3
- **ÇOCUK EMEĞİ**
Esirgenen Çıraklar, Bir İyi Uygulama Örneği 4
- **İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ**
İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası 6
A. Gürhan FİŞEK
- **ANIMSA**
Az Zamanda Çok İşler Yaptı - 2
Bir Aydınlanmanın Devrimcisi : Hasan Âli Yücel 11
Mümtaz PEKER
- **SOSYAL POLİTİKA**
Genç İşgücü, Küreselleşme ve Çalışma İlişkileri 16
İpek HALVURT
- **YAŞAM**
Kişiliğin Gerçek ve Sanal Yansımaları 18
Emine DURMUŞ
- **TOPLUM**
Hoş Geldin Minik Dev Adam 20
Erdoğan BOZBAY
- **VAKIF HABERLERİ**
İş Müfettişleri Derneği Kongre ve Ödülleri 21
Çocuk İşçilikle Mücadele Günü 22
- **BULMACA**
İki Dakika Düşün: Tehlikeyi Tanıyalım :
Taşlama Makinası İle Çalışma 23
Mustafa TAŞYÜREK

Kütüphane

Nusret H. Fişek Bilim ve Sanat Ortamı

<http://kutuphane.fisek.org.tr>

- **Sahibi:** Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi
Vakfı Adına
A. Gürhan FİŞEK (e-posta: agf@fisek.org.tr)
- **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:**
A. Gürhan FİŞEK (e-posta: agf@fisek.org.tr)
- **Yönetim Yeri:** Selanik Cad. Ali Taha Apt. 52/4
Kızılay 06650 ANKARA (e-posta: bilgi@fisek.org.tr)
Tel: 0312 419 78 11 • **Faks:** 0312 425 28 01 - 395 22 71
- Web sayfası: www.fisek.org.tr
- Çalışma Ortamı Dergisi'nde yayınlanan yazılar,
resimler kaynak gösterilerek kullanılabilir.
- Bu dergide yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.
Bu bir HAKEMLİ dergidir.

- Çocuk Dostu'muz olanlara dergi ve kitaplarımız
düzenli olarak gönderilmektedir.
Sizleri de **Çocuk Dostu'muz** olarak görmek isteriz.
- Çalışma Ortamı Dergisi iki ayda bir yayınlanır.
(Yerel Süreli Yayın)
• ISSN 1302-3519
- **Sayı:** 123 • Temmuz - Ağustos 2012
- **Ücretsizdir**
- **Yapım ve Basım:** Büyük Anadolu Medya Grup
İstanbul Cad. Elif Sk. Sütçü Kemal İşhanı No:7/188
İskitler 06060 ANKARA
Tel: 0312 384 30 70 (Pbx) • **Fax:** 0312 384 30 57
- Baskı Tarihi :** 17 Temmuz 2012